

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Rita Karttunen

MAAHANTULOSÄÄNNÖSTEN KIERTÄMINEN
LUMEAVIOLIITOLLA

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2015

Tekijä
Rita Karttunen

Nimeke
Maahantulosäännösten kiertäminen lumeavioliitolla

Tiivistelmä

Tässä työssä käsiteltiin sitä, miksi lumeavioliittoja solmitaan ja mitä oikeudellista sääntelyä lumeavioliittoihin liittyy. Pääasiallinen tutkimuskysymys oli, miten lumeavioliitolla kierretään maahantulosäännöksiä. Opinnäytetyössä käytettiin lainopillista kirjoituspöytätyökirjallisuutta.

Maahanmuuton kasvaessa ulkomaalaisten kanssa solmitut avioliitot ovat lisääntyneet. Ongelmaksi lumeavioliitot muodostuvat kolmansien maiden kansalaisten kanssa, joilla ei ole samanlaisia väliä maahantulosäännöksiä Suomeen kuten Euroopan talousalueen kansalaisilla ja pohjoismaalaisilla on. Lumeavioliitto on houkutteleva tapa saada oleskelulupa, kun oleskeluluvan saaminen on muilla perusteilla vaikeaa.

Lumeavioliittotapauksissa ongelmaksi muodostuu se, että puoliset eivät aina itsekään tiedä avioliiton todellista tarkoitusta. Tällöin viranomaisen on vielä vaikeampaa saada selville avioliiton tarkoitusta. Viranomaisen tulee turvautua lumeavioliittoselvityksissään oikeussäännöksiin ja oikeuslähteisiin. Maahantulosäännösten kiertämiseen eivät aina osallistu avioliiton molemmat osapuolet. Lumeavioliiton solmimiselle yksi syy on elintason nostaminen. Maahanmuuttoviraston kielteisestä lumeavioliittopäätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen, josta voi valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valituslupa.

Kieli
suomi

Sivuja
58

Asiasanat

lumeavioliitto, ulkomaalaisoikeus, maahantulosäännös, maahantulosäännösten kiertäminen, perheside, oleskelulupa, perheenkokoaja, kolmannen maan kansalainen

THESIS
Spring 2015
Degree Program in Business Economics
Karjalankatu 3
FI 80200 JOENSUU
FINLAND

Author
Rita Karttunen

Title
Entry rules to circumvent with marriage of convenience

Abstract

This thesis discusses reasons why one would commit marriage fraud and what legal regulations apply to such marriages. The main research question is how one avoids immigration regulations by a fraudulent marriage. As its methodology, the thesis uses a judicial research approach.

Marrying foreign citizens has increased with increased immigration. Marriage frauds become a problem with so-called third country citizens whose homelands do not share the same broad immigration regulations to Finland as EU and Nordic countries. A fraudulent marriage is an attractive way to receive a residence permit when obtaining one in other ways is difficult.

A problem develops in marriage frauds when spouses themselves do not even know the real purpose of their marriage. In such cases it is even harder for authorities to find out the real meaning of the marriage. When authorities are investigating marriage frauds, they rely on statute law and law resources. Both spouses do not necessarily participate in avoiding immigration regulations. One reason for those entering a fraudulent marriage is raising one's living standards. If the Finnish Immigration Service gives a negative decision on a marriage that is suspected of being fraudulent, the decision can be appealed to the Administrative Court. A case can further be appealed to the Supreme Administrative Court if the Supreme Administrative Court grants leave to appeal.

Language
Finnish

Pages
58

Keywords
marriages of convenience, marriage, a third country citizen, entry rules, entry rules circumvent, residence permit

Sisältö

1	Johdanto.....	1
2	Perheenkokoaja ja lumeavioliitto käsitteinä	2
2.1	Perheenkokoaja	2
2.2	Lumeavioliitto	4
3	Oleskeluluvat.....	6
3.1	Oleskeluluvan edellytykset	8
3.2	Maahan saapuminen.....	9
3.3	Oleskeluluvan hakeminen	11
3.4	Oleskelulupahakemuksen hylkääminen ja peruuttaminen	14
4	Oikeudellinen sääntely lumeavioliittoihin liittyen	17
4.1	Avioliitto-oikeus	18
4.2	Yhteisöoikeus	20
4.3	Perus- ja ihmisoikeudet	28
4.4	Rikosoikeus	30
5	Perhesideperusteisen oleskeluluvan maahantulosäännökset ja niiden kiertäminen ..	33
6	Suullinen käsittely	38
7	Pohdinta.....	45

1 Johdanto

Lumeavioliitto, muilta nimiltään näennäisavioliitto, valeavioliitto tai paperiavioliitto on vähän tutkittu aihe Suomessa. Nimenä lumeavioliitto on vakiintunut 2000-luvun alussa, jolloin korkein hallinto-oikeus käytti käsitettä otsikkona vuosikirjaratkaisussaan KHO 2002:84. (Kangasniemi 2003, 13 ja 14.)

Siihen, että lumeavioliittoja ei ole tutkittu Suomessa laajalti, vaikuttanee se, että lumeavioliittoja koskevaa nimenomaista oikeudellista sääntelyä ei ole. Lumeavioliittoon liittyvää sääntelyä löytyy kuitenkin perus- ja ihmisoikeuksista, avioliitto-oikeudesta, rikosoikeudesta, ulkomaalaisoikeudesta ja yhteisöoikeudesta, mutta esimerkiksi avioliittolainsäädännössä ei mainita lumeavioliittoja. Käsitteenä lumeavioliitto näyttäisi tällä hetkellä kuitenkin olevan pääsääntöisesti ulkomaalaisoikeuden ja yhteisöoikeuden piirissä käytetty käsite, jolla pyritään suojautumaan maahantulosaännösten kiertämiseltä. (Kangasniemi 2003, 26.)

Lumeavioliittojen määrästä ei ole tarkkaa tilastotietoa. Maahanmuuttovirasto tekee kuitenkin noin 250 kielteistä lumeavioliittopäätöstä vuosittain. (Maahanmuuttovirasto 2012a.) Vuonna 2012 poliisi teki 31 kielteistä päätöstä lumeavioliiton perusteella. Poliisin arvion mukaan kielteisiä lumeavioliittopäätöksiä on kuitenkin huomattavasti enemmän. Nämä eivät näy tilastoissa kirjaamiskäytännöstä johtuen. (Poliisihallituksen julkaisusarja 2013.)

Maahanmuuton kasvaessa ulkomaalaisten kanssa solmitut avioliitot ovat lisääntyneet viime vuosina. Maahanmuuton lisääntyneisyyden vuoksi sellaisten ulkomaalaisten perheiden osuus on kasvava, joissa toinen, molemmat tai ainoa vanhempi on ulkomaalainen. Vuonna 2009 näiden perheiden osuus oli kuitenkin vain 4,2 % kaikista Suomen perheistä. Vuonna 2009 Suomessa oli 60 500 perhettä, joista toinen, molemmat tai ainoa vanhempi olivat ulkomaalaisia. Edelliseen vuoteen verrattuna vuoden 2009 aikana näiden perheiden määrä lisääntyi 4 200 perheellä. Vuonna 1995 ulkomaalaistaustaisia perheitä oli vain 25 800, joka oli noin vain 1,9 prosenttia väestöstä. (Tilastotietokeskus 2010.)

Lumeavioliittoja näyttää esiintyvän lähinnä henkilöryhmissä, joille oleskeluluvan saaminen muilla perusteilla on vaikeaa. Väljempien maahantulosäännösten vuoksi pohjoismaalaisilla sekä Euroopan talousalueen maiden kansalaisilla ei lumeavioliittoja juurikaan esiinny maahantulosäännösten kiertämistarkoituksessa. (Kangasniemi 2003, 16.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa kattava kuva lumeavioliitosta käsitteenä. Pyrin selvittämään opinnäytetyössäni miksi lumeavioliittoja solmitaan sekä mitä oikeudellista sääntelyä lumeavioliittoon liittyy. Pääasiallinen tutkimuskysymys on, kuinka lumeavioliittoa käytetään maahantulosäännösten kiertämiseen.

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä käytän lainopillista kirjoituspöytätyömenetelmää. Tutkimusongelman kannalta on tärkeää selvittää voimassa oleva lainoppi (Husa, Mutanen & Pohjonen 2008, 20 ja 21). Oikeuslähteet jaetaan kolmeen osa-alueeseen. Näitä ovat vahvasti ja heikosti velvoittavat ja sallitut oikeuslähteet. Vahvasti velvoittavia lähteitä ovat lait, asetukset, hallintoviranomaisen antamat ohjeet ja määräykset, maantapa sekä Suomessa voimaan saatetut kansainväliset sopimukset ja EU/EY-oikeuden säädökset. Tuomioistuinten ratkaisut ja lainsäätäjän tarkoitus ovat heikosti velvoittavia lähteitä. Sallittuja lähteitä ovat oikeustiede, oikeushistorialliset, oikeusvertailevat ja reaaliset argumentit ja arvot sekä arvostukset. (Husa ym. 2008, 32 ja 33.) Oikeuslähteitä tulee käyttää etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen mukaan (Husa ym. 2008, 20). Tieteellisessä tutkimuksessa tulee käyttää useita lähteitä sekä kirjoituksen tulee olla monipuolista. Päämäärä- eli alkuperäislähteitä tulee hyödyntää mahdollisimman paljon kirjoituksessa. (Husa ym. 2008, 31 ja 32.)

2 Perheenkokoaja ja lumeavioliitto käsitteinä

2.1 Perheenkokoaja

Ulkomaalaislain (301/2004, myöhemmin UlkL) 3 §:n 15. momentissa määritellään perheenkokoaja. Aikaisemmin voimassa olleessa ulkomaalaislaissa ei ollut mainintaa perheenkokoajasta, joten käsite on tullut uutena ulkomaalaislakiin. Perheenkokoajalla tarkoitetaan Suomessa oleskelevaa henkilöä, jonka Suomessa oleskelun perusteella ulko-

mailla olevalle perheenjäsenelle haetaan oleskelulupaa perhesuhteen perusteella. (Kuosma 2004, 325 ja 326.) Perheenkokoaja voi olla Suomen kansalainen tai muunmaalainen (Maahanmuuttovirasto 2014b).

Suomessa oleskelevan henkilön perheenjäsen määritellään UlkL 37 §:n 1. momentissa. Perheenjäseniä katsotaan olevan Suomessa oleskelevan henkilön puoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai hänen aviopuoliso. Perheenjäseneksi katsotaan myös henkilö, joka on samaa sukupuolta, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Ulkomaalaislakia on muutettu siten, että alle 18-vuotias naimaton lapsi katsotaan perheenjäseneksi, jos hän on Suomessa asuvan henkilön puolison lapsi. Aikaisemmin Suomessa asuvan puolison lasta ei katsottu perheenjäseneksi. (HE 198/2005 vp, 16.)

Lapseen rinnastetaan alle 18-vuotias naimaton lapsi, joka on oleskelulupahakemuksen ratkaisupäivänä huoltajansa tosiasiallisessa huollossa tai tosiasiallisen huollon tarpeessa. Kasvattilapsen rinnastaminen edellyttää luotettavaa selvitystä siitä, että lapsi on tosiasiallisen huollon tarpeessa sekä lapsen aikaisemmat vanhemmat ovat todistettavasti kuolleet tai kadoksissa. Lapsella tulee olla myös tosiasiallinen huoltosuhde perheenkokoajaan tai hänen aviopuolisoonsa. (UlkL 73.3 §.)

Jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta rinnastetaan aviopuolisoihin. Kyseisen rinnastuksen edellytyksenä pidetään, että puoliset ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä tai heillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai muu painava syy. (UlkL 37.2 §.) Oleskeluluvan epäminen perheenyhdistämisessä olisi ilmeisen kohtuutonta, jos hakijalla ja Suomessa oleskelevalla perheenkokoajalla on yhteinen lapsi (HE/47/1990 vp, 11).

Kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole Euroopan unionin kansalaisuutta (myöhemmin EU-kansalaisuutta) ja jolla ei ole Euroopan unionin lainsäädännön mukaista oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Kolmansien maiden kansalainen ei siis ole Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu unionin kansalainen, mutta oleskelee unionin jäsenvaltiossa laillisesti hakien perheenyhdistämistä tai hänen perheenjäsenet hakevat perheenyhdistämistä, sekä perheen-

kokoajien perheenjäseniä, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia ja muuttavat perheenkokoajan luokse perheyhteyden säilyttämistä varten riippumatta siitä, ovatko perhesuhteet muodostuneet ennen perheenkokoajan maahantuloa tai vasta sen jälkeen. Kolmansien maiden kansalainen viittaa myös perheenkokoajan perheenjäseniin, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, joiden tarkoituksena on muuttaa perheenkokoajan luokse säilyttääkseen perheyhteyden (2 artiklan a-d kohdat). (Komission tiedoksianto Euroopan Parlamentille ja neuvostolle oikeudesta perheenyhdistämiseen annetun neuvoston direktiivin 2003/86/EY soveltamista koskevista ohjeista, KOM (2014) 210 lopullinen.)

Perheenjäsenen määritelmä sisältää suomalaisen perhekäsitteen mukaiset ydinperheen jäsenet (HE 28/2003 vp, 138). Eri kulttuureista kotoisin olevat henkilöt käsittävät perheenjäsenen määritelmän eri tavoin, jota ulkomaalaislaissa säädetty perheenjäsenen piiri ei kaikilta osin vastaa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukainen perhe-elämän suoja suojaa nimenomaan ulkomaalaislain 37 §:n mukaista ydinperhettä. Käsitteenä perheenjäsen on myös laajempi, kun on kyse EU-kansalaisen tai häneen rinnastettavan henkilön perheenjäsenestä. (Maahanmuuttovirasto 2012b.)

2.2 Lumeavioliitto

Lumeavioliitto, muilta nimiltään näennäisavioliitto, valeavioliitto tai paperiavioliitto on muodollisesti pätevä avioliitto. Korkein hallinto-oikeus on vakiinnuttanut käsitteen lumeavioliitto käyttämällä sitä vuosikirjaratkaisun KHO 2002:84 otsikossa. Lumeavioliitto on solmittu muun kuin todellisen perhe-elämän viettämisen tarkoituksiksi puolisoiden vapaasta tahdosta. Lumeavioliittoa solmiessa toinen osapuoli voi kuitenkin elää luulossa solmivansa aidon avioliiton. Tässä tapauksessa kyseessä on yksipuolinen avioliitto. (Kangasniemi 2003, 13 ja 14.)

Suomen lainsäädäntö ei määrittele lumeavioliittoa. Ulkomaalaislain esitöissä todetaan, että lumeavioliitto solmitaan vain oleskeluluvan saamiseksi, ilman tarkoitusta viettää tosiasiallista perhe-elämää. Lumeavioliitto-käsitettä tulkitaan unionin oikeudessa ilmenevien tulkintaohjeiden mukaisesti. (EDAL European Database of Asylum Law, 2011.)

Lumeavioliitto solmitaan siis tietyn edun tai tavoitteen saavuttamiseksi, joka voidaan tavoittaa avioliiton solmimisella. Näitä ovat esimerkiksi oleskeluluvan saaminen tai maahantulosäännösten kiertäminen. Lumeavioliitot liittyvät perus- ja ihmisoikeuksiin. Avioliiton solmimista ja perhe-elämää suojataan monissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa. (Kangasniemi 2003, 16 ja 17.)

Lumeavioliittoa määritellessä tulee huomioida Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella annetun direktiivin 2004/38/EY täytäntöönpanon ja soveltamisen parantamisesta (KOM(2009) 313 lopullinen). Direktiivin johdannon 28 kappaleen mukaan lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, joka on solmittu pelkästään direktiivissä tarkoitetun vapaata liikkuvuutta ja oleskelua koskevan oikeuden saavuttamiseksi silloin, kun henkilö ei muuten tätä voisi saavuttaa. Avioliittoa ei voida katsoa pelkästään lumeavioliitoksi siksi, että henkilö saa maahanmuuttoon liittyvää tai mitä tahansa muuta etua. Tiedoksiannon mukaan jäsenvaltiot voivat määritellä ohjeelliset kriteerit, joiden nojalla pystytään päättämään pyrkivätkö puoliset käyttämään väärin direktiiviin perustavia oikeuksia tarkoituksenaan vain maahantulosäännösten kiertäminen. Tiedoksiannossa korostetaan, että todistustaakka lumeavioliittoepäilyssä on viranomaisella. Lumeavioliitto arviossa tulee huomioida kokonaisuus, eikä päätöstä saa perustaa yhteen seikkaan.

Lumeavioliiton taustalla on aina perheen yhdistäminen tai muodostaminen. Perheen yhdistäminen jaetaan käsitteellisesti perheen jälleen yhdistämiseen ja perheen muodostamiseen. (Komiteamietintö 1997:5, 124.) Perheen yhdistämistä koskevissa tapauksissa perhe-elämä on alkanut jo ulkomailla ennen kuin kumpikaan puoliso saapui maahan. Tarkoituksena on jatkaa aikaisempaa perhe-elämää sekä yhteiselämää samassa taloudessa. Perheen muodostamistilanteessa on kyse uudesta liitosta, jolloin puoliset eivät jatka aikaisempaa perhe-elämää vaan uusi avioliitto on solmittu toisen osapuolen ollessa jo maassa, johon oleskelulupaa haetaan. Lumeavioliitot voivat liittyä molempiin, mutta usein kyseessä lienee kuitenkin perheen perustaminen. (Kangasniemi 2004, 13.)

Lumeavioliitoille yksi suuri syy näyttäisi olevan elintason nostaminen. Esimerkiksi espanjalaiset solmivat lumeavioliittoja ulkomaille saadakseen työluvan ja töitä, koska

maan työttömyysaste on liki 25. Espanjasta tehtiin Brasiliaan 6000 viisumihakemusta avioliiton perusteella vuonna 2011. Brasiliassa työttömyysaste on vain liki 5. (Helsingin Sanomat 2012b.) Yksi syistä, miksi venäläiset solmivat lumeavioliittoja on se, että naiset haluavat päästä pois vaikeista olosuhteista Venäjältä tai muualta entisen Neuvostoliiton alueelta. Toinen syy on se, että naiset haluavat uteliaisuuden takia muuttaa toiseen maahan. Avioliiton solmimiselle on monta eri syytä, mutta yleisin syy suomalais-venäläisissä avioliitoissa on lumeavioliitto. (Heikkilä, Oksi-Walter, Roos & Viertola-Cavallari 2005, 47.)

3 Oleskeluluvat

Ulkomaalaislain 50 §:n 1. momentin mukaan myönnetään jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle Suomesta tai ulkomailta haettuna. Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp, 150) perusteluissa todetaan, että Suomen kansalaisen perheenjäsen voisi tulla Suomeen hakemaan oleskelulupaa ja oleskella maassa oleskeluluvan käsittelyn ajan. Lupaa voi myös hakea ulkomailta. Pääsäännöksi on tarkoitettu luvan hakeminen Suomesta. Osassa tilanteissa maahan saapuminen edellyttää viisumin saamista, mutta säädöksessä tehdään mahdolliseksi oleskelulupahakemuksen jättäminen ulkomailta käsin siltä varalta, että viisumia ei jostain syystä myönnetä. Tämä mahdollistaa, että ulkomailla oleskeleva hakija voi laittaa hakemuksen vireille ja muutoksenhaun piiriin, jos päätös hakemukseen on kielteinen.

Oleskelulupaa perhesiteen perusteella voi hakea avio- tai avopuolisoon, rekisteröityyn parisuhdekumppaniin, lapseen ja huoltajaan, tai kasvattilapseen olevan perhesiteen perusteella (UlkL 37 §). Vuoden 1999 jälkeen lumeavioliittoihin liittyvien oikeustapausten määrä on noussut olennaisesti, koska silloin ulkomaalaislakiin lisättiin säännöksiä koskien oleskeluluvan myöntämistä perhesiteen perusteella. Samalla säädettiin Ulkomaalaisviraston (nykyinen Maahanmuuttovirasto 1.1.2008 alkaen) päätöksistä koskeva valitusoikeus hallinto-oikeuteen ja hallinto-oikeuden päätöksistä valituslupamenettelyn kautta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. (Kangasniemi 2003, 12.)

Jos ulkomaalaisella on riittävän voimakkaat siteet Suomeen tulee hänelle myöntää oleskelulupa (HE 293/1992, 10). Lumeavioliitto muodostaa perhesiteen, jonka perusteella voidaan hakea oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Hakijalla voi olla entuudestaan muu oleskelulupa, kuten oleskelulupa opiskelun perusteella tai hän voi olla turvapaikanhakija, jolle syntyy lumeavioliiton perusteella perheside. Lumeavioliiton synnyttämä perheside voi estää karkottamisen, käännättämisen tai maahantulokieltoon määräämisen. Lumeavioliitto voi johtaa uuteen oleskelulupaan ja myöhemmin jopa kansalaisuuteen, vaikka lumeavioliitto päättyisi. (Kangasniemi 2003, 16.)

Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan ensimmäistä oleskelulupaa koskevia hakemuksia tuli vireille 14 946 aikavälillä 1.1.–31.8.2012. Perhesiteen perusteella ensimmäistä oleskelulupaa haki 5 761 henkilöä, joka oli hakijamäärästä 39 %. Seuraavaksi suurimmat hakuperusteet olivat opiskelu 31 % ja työnteko 26 %. Perhesidehakemuksista Suomen kansalaisen perheenjäseniä oli 1 798 henkilöä, muun ulkomaalaisen perheenjäseniä 3 652 henkilöä ja kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäseniä 385. Suurimmat hakijakansalaisuudet olivat venäläiset, kiinalaiset, intialaiset ja ukrainalaiset. (Maahanmuuttovirasto 2012b.)

Vuonna 2013 Maahanmuuttoviraston keskimääräinen oleskeluluvan käsittelyaika oli 106 vuorokautta hakemuksessa, jossa puoliso oli Suomen kansalainen. Hakemuksessa, jossa puoliso oli ulkomaalainen, keskimääräinen käsittelyaika oli 149 vuorokautta. Kokonaiskäsittelyaikaan sisältyi hakemuksen käsittelyaika muissakin viranomaisissa kuten Suomen edustustossa tai poliisissa, jotka ottavat hakemuksia vastaan. (Maahanmuuttovirasto 2014f.) Poliisin ja Maahanmuuttoviraston päätöksistä tehtyihin valituksiin käsittelyaika perhesideasioissa on Helsingin hallinto-oikeudessa hieman yli vuoden verran tällä hetkellä (Helsingin hallinto-oikeus 2015). Korkeimmassa hallinto-oikeudessa ulkomaalaisasioiden käsittelyaika on tällä hetkellä noin 7,5 kuukautta (Korkein hallinto-oikeus 2015).

3.1 Oleskeluluvan edellytykset

Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää, että hänellä on voimassa olevat rajan ylitykseen oikeuttavat matkustusasiakirjat, kuten passi tai sitä korvaava matkustusasiakirja. Passin lisäksi ulkomaalaisella tulee olla maahan saapuessaan viisumi tai oleskelulupa. Ulkomaalaisen maahan saapuessa ulkomaalaisen tulee vaadittaessa esittää viranomaiselle asiakirjat, joista ilmenee oleskelun tarkoitus ja edellytykset. Tarvittaessa ulkomaalaisen tulee myös osoittaa, että hänellä on riittävä varallisuus toimeentulon turvaamiseksi. (Kuosma 2004, 201 ja 202.) Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä, turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita (UlkL 36 §).

Oleskeluluvan hakijalla tulee olla turvattu toimeentulo ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että hakijalla on oltava riittävät varat itsensä ja perheensä elättämiseen Suomessa. Varat voivat olla peräisin esimerkiksi palkasta, yritystuloista, varallisuudesta tai eläkkeestä. (UlkL 39.2 §). Toimeentulot lasketaan nettotuloista, eli tuloista, jotka jäävät hakijalle verotuksen ja työnantajan ja työntekijän eläke- ja vakuutusmaksujen jälkeen. Osa sosiaalietuuksista lasketaan tuloiksi. Nämä vähentävät vaadittavan toimeentulon määrää. Näitä tuloja kutsutaan korvaaviksi sosiaaliturvaetuuksiksi. Näitä tuloja ovat esimerkiksi lapsilisä, lapsen hoitotuki, elatustuki, opintoraha ja asumistuki. (Maahanmuuttovirasto 2014d.)

Toimeentuloa ei edellytetä syntyperäisiltä suomalaisilta ja Suomen kansalaisen perheenjäseneltä ja tämän alaikäiseltä naimattomalta lapselta, Suomen kansalaisen muulta omaiselta, jos perhe on muodostunut ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. Toimeentulon edellytystä ei vaadita myöskään kansainvälistä suojelua saaneen muulta omaiselta. (UlkL 50 §.) Toimeentuloedellytyksistä voidaan poiketa, jos tähän on poikkeuksellisen painava syy, kuten lapsen etu (UlkL 39.1 §).

KHO 2003:92

Ulkomaalaisella pariskunnalla oli kolme lasta. Lasten äiti asui Suomessa ja isä Etiopiassa tai Keniassa. Lasten isä haki oleskelulupaa Suomeen, mutta hänen toimeentulonsa ei ollut turvattu. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että lasten etu vaati, että perhe yhdistetään siinä

valtiossa, johon lapset ovat syntymästään asti kotoutuneet eli tässä tapauksessa Suomessa. Toimeentuloedellytys ei voinut tässä tapauksessa syrjäyttää lasten etua.

Suuntaa antavia euromääräisiä hakijan toimeentulon edellytyksiä ovat vuonna 2013 Suomessa olleet yhdeltä aikuiselta 1 000 euroa, mikä tekee vuodessa 12 000 euroa. Toisen samaan talouteen kuuluvalta aikuiselta tulovaatimus oli 700 euroa kuukaudelta, eli 8 400 euroa vuodelta. Ensimmäiseltä alaikäiseltä perheenjäseneltä vaatimus on 500 euroa kuukaudelta ja 6 000 euroa vuodelta. Seuraavalta lapselta vaatimus on 400 euroa kuukaudelta ja 4 800 euroa vuodelta. Kolmannelta lapselta vaatimus on 300 euroa kuukaudelta ja 3 600 euroa vuodelta. Jos perheessä on esimerkiksi kaksi aikuista ja kaksi alaikäistä lasta, toimeentuloon vaaditaan yhteensä kuussa 2 600 euroa. Laskutapa: $1000 \text{ €} + 700 \text{ €} + 500 \text{ €} + 400 \text{ €} = 2600 \text{ €}$. (Maahanmuuttovirasto 2014d.)

Ulkomaalaislain 212 §:n mukaan ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten määräysten noudattamista valvovat Maahanmuuttovirasto, poliisi ja rajavartiolaitos. Ulkomaalaisen oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä (UlkL 5 §). Poliisi suorittaa ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun ja maassa poistamisen edellytysten selvittämisen (UlkL 4 §). Vastaava pykälä löytyy rajavirtioviranomaiselle rajavirtiolain (578/2005, myöhemmin RajavirtioL) 27 §:stä.

3.2 Maahan saapuminen

Pohjoismaiden kansalainen voi saapua Suomeen ja asettua asumaan ilman erillistä oleskelulupaa. Pohjoismaalainen ei tarvitse myöskään työntekijän oleskelulupaa toisessa Pohjoismaassa. Pohjoismaiden kansalaisten keskinäinen oleskelulupa- ja passivapaus perustuu Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan kansalaisten pöytäkirjaan vapauttamista velvollisuudesta omata passi ja oleskelulupa muussa Pohjoismaassa kuin kotimaassa oleskellessaan (Valtiosopimus SopS 17/1954) Islanti liittyi mukaan pöytäkirjaan 1.12.1955. (Kuosma 1997, 24.)

Suomen kansalaisen aviopuoliso voi saapua Suomeen etukäteen hakemaan oleskelulupaa viisumivapauden turvin tai viisumilla, jos viisumin myöntämisen edellytykset täyt-

tyvät (HE 265/2002 vp, 102). Ulkomailla Suomen edustusto päättää viisumin myöntämisestä ulkomaalaiselle viisumisäännösten 34 artiklan mukaisesti (UlkL 31 §). Ilman viisumia maahan saapuvalle, viisumin myöntää sisäasiainministeriö tai sen ohjeiden mukaan maahantulopaikan passintarkastusviranomainen (UlkL 13 §). Ennen viisumiajan päättymistä tai viisumin voimassaolon päättymistä hakijan tulee hakea oleskelulupaa asuinpaikkansa poliisilta. Poliisi päättää oleskeluluvan myöntämisestä. (Maahanmuuttovirasto 2014g.) Jos viisumi evätään viisumisäännösten 32 artiklan mukaisesti, Suomen kansalaisen perheenjäsen voi hakea oleskelulupaa ulkomaalaislain 50 §:n mukaan ulkomailta käsin.

Lyhytaikaiseen ulkomaalaisen maahantuloon vaaditaan yleensä viisumi tai vastaava lupa, joka oikeuttaa maahantuloon (UlkL 11 §). Viisumivapaiden maiden kansalaiset (EU- ja ETA-kansalaiset sekä näihin rinnastettavat henkilöt) voivat saapua Suomeen sekä muualle Schengen-alueelle, jos viisumivapaan maan kansalaisella on voimassa oleva passi tai muu Suomessa hyväksyttävä matkustusasiakirja (UlkL 18 §). Passin tai hyväksytyn matkustusasiakirjan tulee olla voimassa vähintään kolme kuukautta Schengen-alueelta poistumisen jälkeen. Matkustusasiakirja tulee olla myönnetty viimeisen kymmenen vuoden aikana. (Euroopan parlamentin neuvoston asetus yhteisön viisumisäännösten laatimisesta, artikla 12.) Viisumivelvollisista kansalaisista ja valtioista, joiden kansalaiset eivät tarvitse viisumia Schengen-alueella lyhytaikaista oleskelua varten säädetään neuvoston viisumiasetuksessa 539/2001/EY. Kun henkilön kohdema on Suomi, Schengen-viisumia haetaan Suomen ulkomaanedustustosta (UlkL 31 §). Yleisesti Schengen-viisumia haetaan pääkohdemaan konsulaatista tai suurlähetystöstä (Ulkoasiainministeriö 2014). Viisumivapaan maan kansalainen voi oleskella Suomessa ja muualla Schengen-alueella 90 päivää 180 päivän jaksolla. Tästä säädetään Schengenin raja-säännöstyössä. Henkilön tulee täyttää yleiset maahantuloedellytykset. Hän ei saa vaarantaa yleistä turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen suhteita vieraisiin valtioihin. (UlkL 11.5 §.) Yli kolmen kuukauden oleskelu tulee kuitenkin rekisteröidä paikallispoliisiin. Näin ollen pohjoismaalaiset, ETA- ja EU-kansalaiset eivät siis saavuta lumenavioliitosta erityistä hyötyä. (Ulkoministeriö 2013.) Pitkäaikaiseen oleskeluun tarvitaan oleskelulupa, joka voi olla määräaikainen tai pysyvä. Lupaviranomainen ratkaisee myönnettävän oleskeluluvan (UlkL 33 a §).

Viisumin mitätöi tai kumoaa viisumisäännöstön 34 artiklan mukaisesti Suomen edustusto, jos ulkomaalainen henkilö oleskelee ulkomailla (UlkL 31 §). Schengen-viisumi voidaan evätä, mitätöidä tai kumota, jos viisumin myöntämisen edellytykset eivät täyty. Epääminen perustuu viisumisäännöstön 34 artiklaan. Epääminen tapahtuu, jos hakijalla ei ole hyväksyttyä voimassaolevaa matkustusasiakirjaa, hänellä ei ole esittää asiakirjaa, josta ilmenee oleskelun tarkoitus ja edellytys tai hänellä ei ole riittäviä varoja toimeentuloon, hänellä ei ole oikeutta palata lähtömaahan tai kolmanteen maahan tai on perusteltu syy epäillä hakijan aikovan poistua Schengen-alueelta ennen haetun viisumin voimassaolon päättymistä. Hakija ei myöskään saa olla toiseen Schengen-maahan maahan-tulokiellossa tai katsottu olevan vaaraksi toiselle Schengen-maalle. (Ulkoasiainministeriö 2014.)

3.3 Oleskeluluvan hakeminen

Pääsääntöisesti oleskelulupaa haetaan ulkomailta siitä maasta käsin, jossa hakija pysyvästi asuu (Ulkomaalaisasetus 142/1994, 7 §). Hakemus jätetään ulkomailla Suomen edustustoon tai Suomessa asuinkunnan poliisin toimipisteeseen. Hakemuksen yhteydessä hakijalta otetaan biometriset tunnisteet, kuten sormenjälki ja kasvokuva. (HE 104/2010 vp, 4 ja 17.)

Oleskelulupahakemus jätetään henkilökohtaisesti ja hakijan on täytettävä hakemus itse. Mukana tulee olla vaadittavat asiakirjat alkuperäisinä, kun hakemuksen jättää edustustoon tai poliisille. Kun hakemus jätetään poliisille, hakija voi oleskella Suomessa käsittelyajan, vaikka viisumivapaaoleskeluaika tai voimassaolo umpeutuisi. (Maahanmuuttovirasto 2014g.) Hakemuksen johdosta hakijaa kuullaan joko kirjallisesti tai suullisesti (UlkL 62 §). Kuuleminen voidaan kuitenkin suorittaa suullisesti, esimerkiksi jos oleskeluluvan hakija ei osaa kirjoittaa. Jos asiakirjojen ja kirjallisen näytön perusteella on syytä epäillä lumeavioliittoa, suullinen kuuleminen on usein perusteltua. Suomessa kuulemisen suorittaa poliisi tai Maahanmuuttovirasto, ulkomailla kuulemisen suorittaa Suomen edustusto. (UlkL 64 §.)

Hallintolain (434/2003, myöhemmin HL) 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämistä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset sekä asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen tulee muutoinkin myötävaikuttaa vireille panemansa asian selvittämiseen. Hallintolain 32 §:n mukaan viranomaisen pyytäessä lausuntoa tai muuta selvitystä, tulee viranomaisen yksilöidä mistä erityisistä seikoista selvitystä tulee esittää. Ulkomaalaislain 7 §:n 2. momentissa säädetään vastaavasti. Viranomaisen tulee myös antaa käsittelyajasta arvio (UlkL 7.1 §). Vastaavasti ulkomaalaiselle ja hänen Suomessa asuvalla puolisolleen on varattava tilaisuus lausua mielipiteensä ja antaa selvitys muista vaatimuksistaan ulkomaalaislain 145 §:n ja hallintolain 34 §:n mukaisesti ennen asian ratkaisemista.

Asianosaiset haluavat usein antaa todisteita kuten ystävien tai sukulaisten todistuksia yhteiselämästä (Lähdeniemi 2013, 1). Muina todistuksina voidaan pitää esimerkiksi valokuvia tai puolisoitten välisiä viestiketjuja. Asianosaiset voivat antaa kirjallisia todistuksia kuten avioliittotodistus, raskaustodistus ja syntymätodistukset. Hakija voi myös esittää ilmoittamistaan tapaamisista puolison kotimaassa näyttöä kuten lentoliput, viisumitiedot, vuokrasopimukset tai hotellimaksut. (Maahanmuuttovirasto 2013.) Maahanmuuttoviraston (2014a) mukaan muiden kuin pohjoismaalaisten avioliittotodistus tulee laillistaa ulkomaalaisen puolison kotimaan viranomaisella.

Suomen kansalaisen perheenjäsentä koskevan oleskeluluvan myöntää poliisi, jos hakija on Suomessa. Poliisi myöntää myös pääsääntöisesti uuden määräaikaisen sekä pysyvän oleskeluluvan Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle, jolla on Suomen kansalainen puoliso. Poliisi myöntää myös pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan. (Poliisi 2014.) Maahanmuuttovirasto ratkaisee Suomen edustustoon ulkomailla jätetyt hakemukset ja sellaiset Suomessa jätetyt hakemukset, joissa perheenkoaja on ulkomaalainen. Maahanmuuttovirasto myöntää myös ensimmäisen oleskeluluvan. Maahanmuuttovirasto voi pidättää itselleen päätöksenteon poliisille kuuluvassa asiassa. Maahanmuuttoviraston toimivaltaan kuuluu oleskelulupahakemusten peruuttaminen. (Maahanmuuttovirasto 2012b.)

Oleskeluluvan hakijalle myönnetään oleskelulupakortti (UlkL 33a §). Oleskelulupakorttiin merkataan kirjaintunnus, joka ilmoittaa oleskeluluvan pituuden (UlkL 34 §). Oleskelulupakortin sirulle tallennetaan esimerkiksi kasvokuva ja kaksi sormenjälkeä (HE 104/2010 vp, 4 ja 17). Oleskelulupakortti on ollut käytössä vuoden 2012 alusta lähtien (Maahanmuuttovirasto 2012b).

Suomen kansalaisen perheenjäsenelle voidaan myöntää jatkuva oleskelulupa (UlkL 47 §). Pääsääntöisesti lupaviranomainen myöntää ensimmäisen oleskeluluvan vuodeksi. Ensimmäinen oleskelulupa on kuitenkin aina määräaikainen. (UlkL 53.1 §.) Tilapäisestä oleskeluluvasta käytetään merkintää B. Jatkuva oleskelulupa on kirjantunnukseltaan A. Pysyvä oleskelulupa on merkinnältään P ja pitkään maassa oleskellut kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan kirjain tunnus on P-EU tai P-EY. Tilapäinen B-lupa on kerrallaan voimassa yleensä yhden vuoden. Jatkuva A-lupa on voimassa enintään neljä vuotta kerrallaan. Jatkuvan A-oleskeluluvan jälkeen voidaan myöntää pysyvä oleskelulupa P. (UlkL 34 §.)

Neuvoston direktiivillä (2003/109/EY) pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta luotiin Euroopan Unionin, (myöhemmin EU), jäsenvaltioiden alueella vähintään viisi vuotta oleskelleille kolmansien maiden kansalaisille lähes samat oikeudet kuin Euroopan unionin kansalaisille. Direktiivin tarkoitus on varmistaa pitkään oleskelleiden yhdenmukainen asema ja kohtelu kaikkialla EU:n alueella. Direktiivissä säädetään edellytyksistä myöntää pitkään oleskelleille kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa sekä edellytyksistä tällaisen luvan saaneiden oleskelulle toisessa jäsenvaltiossa. Henkilön saatua pitkään olleen kolmannen maan kansalaisen aseman ensimmäisessä jäsenvaltiossa, voi kolmannen maan kansalainen siirtyä helpommin toiseen jäsenvaltioon oleskelemaan esimerkiksi opiskelijan tai työnteon oleskeluluvalla. Direktiivillä taataan ydinperheeseen kuuluvien perheenjäsenten oikeus asettua toiseen jäsenvaltioon pitkään oleskelleen kolmannen valtion kansalaisen kanssa perheyhteyden säilyttämiseksi. (HE 29/2013 vp, 3.)

Oleskelulupa voi johtaa myöhemmin kansalaisuuteen. Suomenkansalaisen puolisolle voidaan myöntää Suomen kansalaisuuslain (359/2003) 13 §:n 1. momentin 2 kohdan esittämättä kansalaisuus, jos puoliset ovat asuneet yhdessä vähintään kolme vuotta, hakijan

varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta tai yhteensä kuusi vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeiset kaksi vuotta keskeytyksettä. Puolisoiden yhdessä asumiselle on asetettu kolmen vuoden määräaika kansalaisuuslain 22 §:ssä. Tällä pyritään estämään aviopuolisoa koskevan poikkeussäännöksen väärinkäyttö lumeavioliittotapauksissa.

3.4 Oleskelulupahakemuksen hylkääminen ja peruuttaminen

Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos on perustelua aiheita epäillä, että hakijalla on tarkoituksenaan maahantuloa tai oleskelua koskevien säännösten kiertäminen (UlkL 36.2 §). Myös oleskelulupa perhesiteen perusteella voidaan jättää myöntämättä hakijalle, jos on perusteltua aiheita epäillä perheenkokoajan saaneen oleskelulupansa maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia säännöksiä kiertämällä, antamalla vääriä tietoja henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan (UlkL 36 §). Maahanmuuttovirasto päättää oleskeluluvan peruuttamisesta samoin perustein (UlkL 152 §). Oleskeluluvan muita peruuttamissyitä voivat olla avioliiton pikainen purkautuminen, avioerohakemuksen vireilepano tai puolisoitten muuttaminen erilleen pikaisesti oleskeluluvan myöntämisen jälkeen (Lähdeniemi 2013, 5). Lumeavioliittoepäilyssä käytetään aina tapauskohtaista harkintaa (Maahanmuuttovirasto 2012b).

Ulkomaalaislain 36 §:ää on muutettu siten, että kansainvälisten suhteiden vaarantaminen ei ole kuitenkaan estä saamasta oleskelulupaa perhesiteen perusteella tai oleskeluluvan myöntämistä ulkomaalaiselle, jolle on unionin jäsenvaltiossa myönnetty pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa. Kansanterveyden vaarantaminen ei estä jatko-oleskeluluvan myöntämistä, jos edellytykset ovat muutoin olemassa (HE 29/2013 vp, 28). Oleskelulupa voidaan kuitenkin jättää myöntämättä, jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita (UlkL 36 §).

Kun oleskelulupa myönnetään avioliiton perusteella, päätösharkinnassa tulee kiinnittää huomiota avioliiton sisältöön ja avioliiton solmimismotiiveihin (Maahanmuuttovirasto 2012b). Mikäli lumeavioliittoa on perusteltua epäillä, voidaan avioliittoon perustuva

oleskelulupahakemus hylätä tai ulkomaalaiselle myönnetty oleskelulupa hakemus avioliiton perusteella peruuttaa tai jättää uudistamatta. Jos avioliiton tarkoituksena ei ole tosiasiallisen perhe-elämän viettäminen voidaan kielteinen oleskelulupapäätös antaa puuttumatta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artiklassa mainittuun perhe-elämän suojaan, koska todellinen perhe-elämä puuttuu puolisoitten väliltä, sekä sen artiklan vaatima suojaava side. (Kangasniemi 2003, 24.)

Jos ulkomaalainen on saanut oleskeluluvan Suomeen perhesiteen perusteella, mutta hän eroaa perheenkokoajasta ja hakee tämän jälkeen ulkomailta Suomeen uutta perhettään kotimaastaan perhesiteen perusteella tulee päätöksessä ottaa huomioon, että Suomessa luvallisesti asuvalla henkilöllä on mahdollisuus muuttaa takaisin kotimaahansa tai johonkin muuhun maahan viettämään perhe-elämää, jos perhesiteiden voidaan kokonaisuudessaan katsoa painottuvan muuhun maahan. Jos parisuhde Suomen kansalaiseen katkeaa pian oleskeluluvan myöntämisen jälkeen ja ulkomaalainen pyrkii saamaan esimerkiksi entistä puolisoansa yksin tai lasten kanssa kotimaastaan Suomeen on tarkastettava onko parisuhde Suomen kansalaisen kanssa solmittu maahantulosaännösten kiertämiseksi. Tässä tilanteessa olisi mahdollisuus edellyttää, että ulkomaalainen palaa entiseen maahansa viettämään perhe-elämää. (HE 28/2003 vp, 146.)

Jos ulkomaalaiselle ei myönnetä oleskelulupaa tai se perutaan, hakija käännytetään tai karkotetaan maasta (UlkL 143). Ulkomaalaisen käännyttämisen perusteet ovat UlkL 148 §:ssä ja karkottamisen perusteet ovat ja UlkL 149 §:ssä. Poliisi ja rajavartiolaitosviranomaiset hoitavat karkottamisen ja käännyttämisen (UlkL 151 §). Maahanmuuttovirasto päättää maasta karkottamisesta poliisilaitoksen tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä tai omasta aloitteestaan (UlkL 152.3 §). Maahanmuuttovirasto päättää maahantulokielon määräämisestä määrääjäksi tai toistaiseksi sekä se päättää maahantulokiellon peruuttamisesta (UlkL 152.4 §).

Käännyttämistä, maasta karkottamista ja maahantulokiellon määräämistä ja tämän pituutta harkittaessa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat ja kokonaisolosuhteet. Harkinnassa on huomioitava esimerkiksi lapsen etu ja perhe-elämän suoja. Huomioon tulee ottaa myös ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus, tarkoitus ja ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne sekä hänen siteensä maahan. Maahantu-

lokieltoa määrätessä tulee myös huomioida onko ulkomaalaisella perhe- tai työsiteitä Suomessa tai muussa Schengen-valiossa, joiden hoitamista maahantulokielto vaikeuttaa kohtuuttomasti. (UlkL 146 §.) Käännättämistä, karkotusta tai maahantulokieltoon määrittämisestä koskevassa asiassa ulkomaalaiselle ja hänen Suomessa oleskelevalle avio- puolisolleen tai tähän rinnastettavalle henkilölle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi (Kuosma 2004, 513).

Kielteinen oleskelulupapäätös annetaan tiedoksi hakijalle sekä perheenkokoajalle (UlkL 205 §). Hakija saa päätöksen tiedoksi kirjeellä ilmoittamaansa osoitteeseen tai Suomen edustuston kautta, jos hakija oleskelee ulkomailla. Poliisi antaa perheenkokoajalle päätöksen tiedoksi, jos hakija on Suomessa ja hänet käännytetään. (Maahanmuuttovirasto 2012b.) Käännättäminen suoritetaan UlkL 172 §:n mukaisesti. Päätös lähetetään muissa tapauksissa kirjattuna kirjeenä, saantitodistuksella tai tavallisena kirjeenä tiedoksi vastaanottajalle (UlkL 205 §).

Lähes kaikkiin ulkomaalaislain perusteella tehtyihin Maahanmuuttoviraston, poliisin ja rajatarkastusviranomaisen kielteisiin päätöksiin voi hakea muutosta valittamalla toimivaltaiseen hallinto-oikeuteen kuten ulkomaalais-, hallinto- ja hallintokäyttölaisissa säädetään. Muutosta voi hakea asianosainen tai tämän asiamies oikeudenkäymiskaaren (323/1969) 15:1. §:n mukaisesti. Vallittaa saa se, keneen päätös kohdistuu tai kenen oikeuteen, velvollisuuteen tai etuuteen päätös välittömästi vaikuttaa hallintolainkäyttölain (myöhemmin HLL) 6 §:n mukaan. Asiamiehellä tulee olla asianosaisen, eli päätöstä koskevan henkilöltä saatu valtakirja hallintolain (434/2003) 12 §:n 1. momentin mukaan. Valitusaikea on 30 vuorokautta siitä, kun asianosainen on saanut lupaviranomaisen päätöksen tiedoksi (HLL 22§).

Hallinto-oikeus voi käsitellä karkottamiseen tai maahantulokieltoon liittyvän täytäntöönpanokieltopyyntöä. Tällöin valittaja saa pysyä maassa toimivaltaisen tuomioistuimen vireillä olevan valituksen käsittelyajan, jos hallinto-oikeus kieltää lupaviranomaisen päätöksen täytäntöönpanon. (UlkL 201 §.) Poliisi tai rajavartiolaitos toteuttavat karkottamisen ja maasta poistamisen jos täytäntöönpanokieltoa ei myönnetä (UlkL 4 § ja RajavartiL 27 §). Jos hallinto-oikeuden päätös on kielteinen, voidaan hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta (UlkL 192.2 §). Korkeimmalle hallinto-

oikeudelle voi valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan (UlkL 196.1 §).

KHO:2014:35

Pelkkä epäily törkeästä rikoksesta voi riittää oleskeluluvan epäämiseen. Tällä hetkellä laki ei siten edellytä, että ulkomaalainen olisi jo tuomittu rikoksesta. Mies haki Suomesta turvapaikkaa, Somaliassa vallitsevan kaoottisen tilanteen vuoksi. Maahanmuuttovirasto ei kuitenkaan myöntänyt oleskelulupaa raiskausepäilyksen takia.

Mies valitti päätöksestä hallinto-oikeudelle muistuttaen, että miestä tuli pitää syyttömänä ennen tuomiota rikoksesta. Helsingin hallinto-oikeus ja korkein hallinto-oikeus olivat toista mieltä. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan laki ei edellytä tuomituksi tulemistä tai edes syytteen nostamista. Pelkkä esitutkinnan aloittaminen ei silti aina riitä, vaan asiaa tulee arvioida tapauskohtaisesti.

Maahanmuuttovirasto teki päätöksen rikosasian ollessa poliisitutkinnassa. Nyt se oli siirtynyt syyttäjälle ratkaistavaksi nostetaanko rikossyyte. Korkein hallinto-oikeus totesi, että Maahanmuuttovirastolla oli aihetta epäillä miehen syyllistyneen Suomessa törkeään rikokseen. Oleskeluluvan epääminen ei täten loukannut rikosepäilyn perusteella syyttömyysolettamaa. Helsingin Sanomien (2014) julkaiseman artikkelin mukaan hakijalle myönnettiin kuitenkin oleskelulupa vuodeksi kerrallaan, koska Somalian tilanteen vuoksi häntä ei voitu poistaa maasta.

4 Oikeudellinen sääntely lumeavioliittoihin liittyen

Lumeavioliittoon liittyvää sääntelyä löytyy perus- ja ihmisoikeuksista, avioliitto- ja rikosoikeudesta sekä ulkomaalais- ja yhteisöoikeudesta (Kangasniemi 2003, 26). Suomen lainsäädäntö on armollinen lumeavioliittoa yrittävälle. Perheenkokoaja ja oleskeluluvan hakija selviävät käytännössä rangaistuksetta, jos lumeavioliittoon ei liity rikosta. Esimerkiksi Ranskassa lumeavioliitosta rangaistaan ankarasti. Perheenkokoajaa uhkaa jopa viiden vuoden vankeus. Suomi pysäyttää lumeavioliitolla maahan pyrkiviä useimmiten jo Suomen rajojen ulkopuolella (Helsingin Sanomat 2012a).

4.1 Avioliitto-oikeus

Perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön puoliso. Avopuoliso rinnastetaan aviopuolisoon, mikäli puoliset ovat asuneet yhdessä kaksi vuotta. Perheenjäseneksi katsotaan myös puoliset, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa kansallisesti. (Ulkl 37 §.) Valtion tulee puuttua avioliitto instituution väärinkäyttöön oikeusjärjestelmän ja avio-liittoinstituution suojaamiseksi sekä suojatakseen yksilöitä lumeavioliittoihin liittyviltä loukkauksilta (Kangasniemi 2003, 30).

Avioliitto sovitaan vihkimisellä avioliittolain (411/1987, myöhemmin AL) 1 §:n 2. momentin mukaan. Ennen vihkimistä on selvittävä, onko avioliitolle esteitä (AL 1.3 §). Vaikka avioliitto todettaisiin lumeavioliitoksi, se on Suomen avioliitto-oikeuden mukaan pätevä, vaikka se todettaisiin ulkomaalaisoikeudellisessa mielessä lumeavioliitoksi. Lumeavioliitto on siis avioliitto-oikeuden mukaan pätevä. (Kangasniemi 2003, 50.)

Nykyisen avioliittolain puitteissa avioliiton voivat solmia mies ja nainen, jotka ovat keskenään sopineet avioliitosta (AL 1.1 §). Avioliittoon aikovien tulee olla 18-vuotta täyttäneitä (AL 4.1 §). Oikeusministeriö voi kuitenkin erityisestä syystä antaa alle 18-vuotiaalle luvan avioitua (AL 4.2 §). Avioliittoa ei voi solmia, jos aikaisemmin solmittu avioliitto on yhä voimassa tai henkilö on rekisteröidyssä parisuhteessa (AL 6 §). Avio-liittoa ei voi solmia isän, äidin, näiden vanhempien tai muun suoraan takenevassa polvessa olevan sukulaisensa kanssa eikä lapsensa, lapsenlapsensa tai muun suoraan etenevässä polvessa olevan sukulaisensa kanssa (AL 7.1 §). Myöskään omien sisarusten tai puolisisarusten kanssa ei voi avioitua (AL 7.2 §). Avioitua eivät voi myöskään ne, joista toinen on toisen siskon tai veljen jälkeläinen, ellei siihen saa erityislupaa oikeusministeriöltä (AL 9 §). Adoptiossa syntyneen sukulaisuussuhteen vuoksi naimisiin eivät voi mennä keskenään ne, joista säädetään 7 §:ssä ja 9 §:ssä (AL 9a §). Lumeavioliittotar-koitus ei ole avioliittoeste (Kangasniemi 2003, 58 ja 59).

Maistraatin tehtävä on tutkia, että avioliitolle ei ole laissa säädettyjä esteitä. Esteiden tutkiminen voi suorittaa myös evankelis-luterilainen kirkko tai ortodoksinen seurakunta (AL 10 §). Avioliittoon aikovien tulee yhdessä pyytää esteettömyystutkintaa (AL 11.1 §). Kihlakumppaneiden tulee kirjallisesti vakuuttaa, että heillä ei ole 7–9 §:ään vaikut-

tavia esteitä avioliiton solmimiselle (AL 12.1 §). Entisistä avioliitoista tai rekisteröidyistä parisuhteista tulee ilmoittaa esteiden tutkijalle (AL 12.2 §). Ulkomaalaisen osalta tarvitaan siviilisäätytodistus hänen kotimaansa tai hänen kotimaastaan Suomeen akkreditoidulta lähetystöltä tai konsulaatilta. Siviilisäätytodistuksen tulee olla avioliittoasetuksen mukaisesti laillistettu. Tarvittaessa siviilisäätytodistus tulee myös kääntää ja käännös tulee laillistaa. Jos ulkomaalainen asuu Suomessa ja hänen siviilisäätynsä tiedot ovat merkitty Suomen väestötietojärjestelmään, ei kotimaasta todistuksia tarvita. (Maistraatti 2014.)

Jos avioliitolle ei ole esteitä, on esteettömyydestä annettava todistus (AL 13.1 §). Ilman painavia syitä todistusta ei saa ennen kuin seitsemäntenä päivänä avioliiton esteiden pyytämisen tutkimisesta (AL 13.2 §). Ulkomaalaisten todistusten tulee olla avioliittoasetuksen (1987/820) mukaan laillistettuja.

Ennen avioliiton solmimista rekisteriviranomaisten tulee tutkia molempien puolisojen kelpoisuus avioitua ja myöntää heille esteettömyystodistus. Tiukka ja huolellinen asiakirjojen tarkastaminen avioliiton väärinkäytön estämiseksi on tehokas toimenpide lumeavioliittojen estämiseksi. Asiakirjaväärennöksiä voivat olla esimerkiksi henkilöllisyysasiakirjat, esteettömyystodistukset ja avioerotodistukset. Jos väestörekisteriviranomainen tai muu esteiden tutkija pitää esitettyjä todistuksia epäluotettavina voi hän kieltäytyä antamasta estetodistuksen. (Kangasniemi 2003, 36.)

Vihkiminen toimitetaan joko kirkollisvihkimisenä tai siviilivihkimisenä sukulaisten tai todistajien läsnä ollessa (AL 14.1 §). Vihkimisessä kummankin kumppanin tulee olla läsnä ja vastata vihkijän hänelle esittämään kysymykseen tahtooko hän mennä kumppaninsa kanssa naimisiin. Tämän jälkeen vihkijä toteaa heidät aviopuolisoiksi. (AL 15§.)

Lumeavioliittoon liittyvät esimerkiksi aviovarallisuus oikeudet ja jäämistöoikeudelliset seuraamukset, kuten muodollisesti pätevään avioliittoon avioliitto-oikeuden mukaan liittykin. Avioliiton solmimismotiivit eivät poista avioliittolain vaikutusta avioliittoon oikeudellisesti. (Kangasniemi 2003, 50.) Avioliiton eli yhteiselämän voi siis lopettaa tuomioistuinin toisen puolison tai molempien puolisojen hakemuksesta (AL 24.1 §). Puoli-

sot saavat avioeron harkinta-ajan jälkeen (AL 25.1 §) tai vaihtoehtoisesti ilman harkinta-aikaa, jos puolisot ovat asuneet erillään keskeytyksettä viimeiset kaksi vuotta (AL 25.2 §). Näin ollen myös lumeavioliitto voidaan purkaa avioeroprosessilla, mutta se muodostaa uuden avioliiton solmimisen esteen (Kangasniemi 2003, 50).

Kansainväliset avioliitot tuotiin uudistettuun avioliittolakiin (1226/2001). Avioliittolain 108 §:n mukaan mies ja nainen, joista kumpikaan ei ole Suomen kansalainen eikä heidän asuinpaikkanaan ole Suomi ovat oikeutettuja solmimaan avioliiton viranomaisen edessä vain, jos avioliitto on sallittu Suomen lain mukaan ja jos kummallakin puolisolla on oikeus solmia avioliitto sen valtion lain mukaan, jonka kansalainen hän on tai jossa hänellä on kotipaikka, tai sen valtion lain mukaan, jota jommassakummassa näistä valtioista on sovellettava avioliiton esteiden tutkintaan. Ulkomailla solmittu avioliitto tulee rekisteröidä Suomen maistraatissa. (Maahanmuuttovirasto 2014a.)

4.2 Yhteisöoikeus

Euroopan unionin neuvoston on antanut 4.12.1997 päätöslauselman (97/C/ 382/01) toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi. Päätöslauselmassa 1. kohdan mukaan lumeavioliitolla tarkoitetaan liittoa, jonka jäsenvaltiossa vakituisesti oleskeleva Euroopan unionin kansalainen tai laillisesti jäsenvaltiossa oleskeleva kolmannen maan kansalainen solmii kolmannen maan kansalaisen kanssa yksinomaan kolmansien maiden kansalaisten maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ja oleskeluoikeuden saamiseksi kolmannen maan kansalaiselle kyseisessä jäsenvaltiossa. Tällöin tarkoituksena ei ole tosiasiallisen perhe-elämän viettäminen. Tämän mukaan lumeavioliitot liittyvät pääasiassa perhesiteen perusteella myönnettäviin oleskelulupiin. (Kangasniemi 2003, 13.)

Päätöslauselma koskee näin ollen kolmansien maiden kansalaisten kanssa solmittuja avioliittoja ja edellyttää niihin kohdistuvia tarkastustoimia, jos on perusteltua epäillä kyseessä olevan maahantulon tai oleskelulupasäännösten kiertäminen. Päätöslauselman mukaan on perusteltua ryhtyä toimenpiteisiin lumeavioliittojen estämiseksi, jos epäilyt lumeavioliitosta voivat perustua 1) asianosasten tai kolmansien henkilöiden, kuten suku-

laisten, naapureiden ja tuttavien ilmoituksiin 2) kirjallista lähteistä peräisin oleviin tietoihin, kuten väestörekisteriotteeseen ja talonkirjatietoihin tai 3) tutkinnassa saatuihin tietoihin. Täten lumeavioliitto on aihetta epäillä väestötietojärjestelmän perusteella esimerkiksi jos puoliset eivät asu yhdessä tai jos saadaan tietää, että pariskunta on muuttanut yhteen hieman ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä. (Euroopan unionin neuvostonpäättöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, kohta 2.)

Päättöslauselman toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi 2. kohdan perusteella voidaan olettaa, että avioliitto on solmittu maahantulosaännösten kiertämiseksi, jos puoliset eivät ole asuneet yhdessä ja yhteiselämä on puutteellista, avioliitosta on maksettu rahaa, puolisoilla ei ole yhteistä kieltä, puoliset antavat ristiriitaisia henkilötietoja toisistaan, puolisoilla on aikaisempia merkintöjä lumeavioliitoista henkilöhistoriassaan, puoliset eivät ole tavanneet ennen avioliittoa tai oleskeluun liittyy muita poikkeuksellisia seikkoja. Päättöslauselmassa neuvosto toteaa, että lumeavioliitot ovat keino kiertää kolmansien maiden kansalaisten maahantuloa ja oleskelua koskevia säännöstöjä ja että jäsenvaltioiden tulisi tämän ilmiön torjumiseksi toteuttaa vastaavat toimenpiteet tai jatkettava niiden toteuttamista. Maahanmuuttoviraston (2012b) mukaan lumeavioliittoharkintaan päädyttyä oleskelulupahakemusta käsiteltäessä, tiettyjen tunnusmerkkien täyttyminen ei johda aina samanlaiseen päätökseen. Ilmitulleita asioita harkitaan tapauskohtaisesti.

Kun on perusteltua epäillä, että kyseessä on lumeavioliitto, jäsenvaltiot myöntävät kolmannen maan kansalaiselle avioliiton perusteella oleskeluluvan tai oleskeluoikeuden vasta, kun kansallisen lainsäädännön mukaan toimivat viranomaiset ovat selvittäneet, että kyseessä ei ole lumeavioliitto. Maahanpääsyyn ja oleskeluun liittyvien muiden edellytysten tulee myös täytyä. Selvitys edellyttää osissa tapauksissa molempien puolisojen kanssa käytävää erillistä keskustelua. (Euroopan unionin neuvostonpäättöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, kohta 3.) Avioliittoon perustuva oleskelulupa tai oleskeluoikeus jätetään uudistamatta tai perutaan pääsääntöisesti, jos kansallisen lainsäädännön mukaan toimivaltaiset viranomaiset toteavat, että kyseessä on lumeavioliitto (Euroopan unionin neuvostonpäättöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, kohta 4).

Jos oleskelulupa evätään, peruutetaan tai jätetään uudistamatta, kolmannen maan kansalaisella on mahdollisuus kiistää tai tutkituttaa uudelleen kansallisen lainsäädännön mukaan joko tuomioistuimessa tai toimivaltaisessa hallintoistuimessa päätös (Euroopan unionin neuvostonpäättöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, kohta 5). Jäsenvaltioiden tulee ottaa tämä päätöslauselma huomioon kansallisen lainsäätönsä muuttamista koskevissa ehdotuksissaan (Euroopan unionin neuvostonpäättöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, kohta 6).

Päätöslauselman mukaisia toimenpiteitä lumeavioliiton estämiseksi

Avioliiton aitoutta tutkiessa otetaan huomioon yksityiselämän viettäminen ennen avioliittoa ja avioliiton solmimisen jälkeen. Yhteiselämän viettämisestä näyttöä voidaan pyytää tapaamisista ja yhteisestä asumisesta. Näyttöä voivat olla esimerkiksi passi-leimat, lentoliput, viisumi- ja oleskelulupatiedot, hotellimaksut ja vuokrasopimukset. Puolisoiden uskonto ja kulttuuri otetaan huomioon harkinnassa, koska erilaiset uskonnot ja kulttuurit voivat rajoittaa seurustelua ja yhdessä asumista ennen naimisiinmenoa. Lumeavioliittoa on syytä epäillä, kun puoliset eivät ole asuneet yhdessä ennen avioliittoa tai yhteiselämä on ollut lyhytaikaista. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

Avioliiton aitoutta tutkiessa huomioidaan puolisoiden väliset tapaamiset ja yhteydenpito. Harkinnassa selvitetään ovatko puoliset tavanneet toisensa ennen avioitumista ja onko tapaamisia vaikeuttanut esimerkiksi Suomessa asuvan puolison pakolaistausta ja oleskeluluvan hakijan kotimaan turvallisuustilanne. Lumeavioliittoa on syytä epäillä, jos Suomessa asuva puoliso on matkustanut oleskeluluvan hakijan kotimaahan esteettömyystodistuksen kanssa solmiakseen avioliiton muutaman päivän tai muutaman viikon päästä ensitapaamisesta. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

Lumeavioliittoharkintaa tehdessä otetaan huomioon puolisoiden asumisjärjestelyt ja oleskelu Suomessa. Harkinnassa selvitetään ovatko puoliset asuneet yhdessä, kun he ovat tavanneet aikaisemmin tai ollessaan esimerkiksi lomalla. Lumeavioliittoa on syytä epäillä, jos oleskeluluvan hakija on vierailut Suomessa avioliiton solmimisen jälkeen, mutta puoliset eivät ole asuneet vierailun aikana yhdessä, vaan oleskeluluvan hakija on

asunut sukulaistensa tai tuttaviansa luona kokonaan toisella paikkakunnalla. (Maahanmuuttovirasto 2013.) Lumeavioliittoa on syytä epäillä, jos puoliset eivät asu yhdessä. Ongelman muodostavat tilanteet, joissa hakija ja hänen puolisoltaan ei voida uskonnollisista syistä edellyttää yhteiselämää ennen avioliittoa (Lähdeniemi 2013, 6).

Helsingin hallinto-oikeuden tapauksessa 12.4.2002 t 349/7 syntyperältään ulkomaalainen 40-vuotias oli saanut Suomen kansalaisuuden ja perustanut yrityksen Suomeen. Hän halusi perustaa perheen etnisesti samaan alkuperään ja uskontoon kuuluvan naisen kanssa. Mies vietti seitsemän viikkoa kestävän loman Etiopiassa vuonna 2000, jolloin hän tapasi toisella viikolla matkastaan naisen, johon hän rakastui. Pariskunta tapasi päivittäin, mutta uskonnollisen perinteen vuoksi he eivät saaneet asua yhdessä. Pariskunta piti isot 80 vieraan häät 2.10.2000 ja avioliitto rekisteröitiin Suomeen. Ulkomaalaisviraston mukaan pariskunta tapasi vain kerran vuoden 2000 aikana. Pariskunnalta puuttui avioliittoa edeltänyt ja avioliiton jälkeinen yhteiselämä. Ulkomaalaisvirasto ei myöntänyt naiselle oleskelulupaa ja puoliset valittivat tästä hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus kumosi ja palautti valituksen Ulkomaalaisvirastolle uudelleen käsiteltäväksi. Hallinto-oikeus katsoi, että kokonaisuuden kannalta ei ollut painavia syitä olla myöntämättä oleskelulupaa.

Joskus puoliset antavat ristiriitaisia tietoja toisistaan, suhteestaan tai yhteisestä taustastaan. Tällöin voidaan epäillä lumeavioliittoa. Lumeavioliittoharkinnassa otetaan huomioon kuitenkin ajanlaskun eroavaisuus eri uskonnoissa kuten myös kirjoitusasun eroavaisuus nimien ja sanojen välillä eri kirjoitusjärjestelmissä. Lumeavioliittoa voidaan epäillä, jos puoliset antavat toisistaan vääriä tai ristiriitaisia tietoja toisiaan koskevista keskeisistä, henkilökohtaisista asioista, kuten puolison nimestä, syntymäajasta, iästä, kansalaisuudesta, osoitteesta, perhe- ja sukulaissuhteista, aikaisemmista avio- ja avoliitoista, koulutuksesta, ammatista sekä työpaikasta tai työttömyydestä. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

Helsingin hallinto-oikeuden päätöksessä 22.8.2000 t 1139/7 venäläinen nainen haki pysyvää oleskelulupaa avioliiton perusteella. Hän tuli Suomeen vuonna 1996 viisumilla ja avioitui tällöin suomalaisen miehen kanssa. Nainen sai oleskeluluvan vuodeksi avioliiton perusteella. Uusi määräaikainen oleskelulupa evättiin, koska katsottiin, etteivät puoliset enää asuneet yhdessä. Puolisoiden osoitetiedoista ja yhdessä asumisesta annettiin ristiriitaisia tietoja. Miehellä oli maatila, jonka asuinrakennus oli asuinkelvoton vesivahingon vuoksi. Puolisot olivat ilmoittaneet asuvansa vaimon pojan omakotitalossa. Mies oli käynyt remontoimassa taloa ja yöpynyt siellä remontin vuoksi. Mies vietti talvet Espanjassa terveydellisistä syistä. Vaimo auttoi miestä päivittäisissä askareissa miehen sairauden

vuoksi. Mies ei selvinnyt askareista ilman vaimoa. Poliisikuulusteluissa mies oli kertonut vaimon toimivan pojan taloudenhoitajana ja puoliset myönsivät, että he eivät asuneet yhdessä. Vaimon postiosoitteeksi oli merkitty pojan osoite. Myöhemmin puoliset vetosivat ymmärtämisvaikeuksiin. Hallinto-oikeus hylkäsi pysyvää oleskelulupaa ja karkottamista koskevan valituksen. Vaimolta puuttui oleskelulupa viimeisen kahden vuoden ajalta. Avioliittoa ei ollut solmittu perhe-elämän viettämistarkoituksessa, joten vaimo voitiin karkottaa. Korkein hallinto-oikeus hylkäsi valituslupahakemuksen.

Lumeavioliittoa voidaan epäillä jos puolisoilla ei ole yhteistä kieltä ja puolisoitten väliseen kommunikaatioon ei ole todellista mahdollisuutta ilman sanakirjaa. Tällöin voidaan katsoa, että puolisoilla ei ole todellisia keinoja tutustua toisiinsa kielivaikeuksien vuoksi, etenkin jos puoliset eivät ole asuneet samassa maassa tai tunteet toisiaan kovinkaan kauaa. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

Joskus avioliitosta maksetaan rahaa, joka voi aiheuttaa lumeavioliittoharkinnan. Rahaa voidaan maksaa oleskeluluvan hakijalle, hänen puolisolleen, tuttavalleen, sukulaiselleen tai jollekin muulle avioliiton järjestäneelle taholle. Avioliiton aitoutta arvioidessa otetaan huomioon tietyissä maissa ja kulttuureissa avioliiton solmimisrituaaleihin kuuluvat myötäjäisten maksamiset. (Maahanmuuttovirasto 2013.) Jos avioliitto on solmittu rahasta, eikä kyse ole normaaleista myötäjäisistä, voidaan epäillä lumeavioliittoa (Juvonen 2012, 129).

Poliisi ja Maahanmuuttovirasto voivat evätä oleskeluluvan, jos jompikumpi viranomais on aikaisemmin tehnyt kielteisen oleskelulupapäätöksen tai peruuttanut oleskeluluvan sillä perusteella, että jommankumman puolison on aikaisemmin katsottu solmineen lumeavioliiton (Maahanmuuttovirasto 2013). Jos puolisoilla on aikaisempia lumeavioliittomerkintöjä tai he ovat muuttaneet yhteen karkotuspäätöksen jälkeen tai puoliset eroavat pian oleskeluluvan myöntämisen jälkeen, voidaan epäillä lumeavioliittoa (Juvonen, 2012, 129).

KHO 2014:188

Kysymys oli siitä, onko perheenkokoajana toimivalla aviopuolisolla valitusoikeus, jos hänen puolisolleen jätetään oleskelulupa myöntämättä. Helsingin poliisilaitos oli hylännyt hakijan oleskelulupahakemuksen, koska oli perusteltua epäillä hakijan kiertävän

maahantuloa ja maassa oleskelua koskevia säännöksiä. Oleskeluluvan hakija ja suomalainen perheenkokoaja valittivat poliisin päätöksestä hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus jätti tutkimatta perheenkokoajan valituksen, koska hallinto-oikeus katsoi, että perheenkokoaja ei ollut hallintolainkäyttölain 6 §:ssä tarkoitettu asianosainen. Hallinto-oikeus katsoi, ettei perheenkokoajalla ollut enää valitusoikeutta perheenyhdistämistapauksessa sen jälkeen, kun ulkomaalaislain 62 §:ään tuli muutoksia (631/2011), jolloin perheenkokoajan vireillepano-oikeus oli poistettu.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että ulkomaalaislain muutos johtui biometristen tunnisteiden käyttöönotosta. Muutos oli luonut tarpeen muuttaa vireillepano-oikeutta koskevia säännöksiä, koska oleskeluluvan hakijan tuli olla itse paikalla hakemusta jätettäessä, että biometriset tunnisteet voitiin saada. Kielteinen oleskelulupapäätös rajoitti puolisoiden mahdollisuutta viettää perhe-elämää Suomessa. Oleskeluluvan myöntämättä jättäminen koski puolison ja tämän välityksellä perheenkokoajan etua ja oikeutta hallintolainkäyttölain 6 §:n 1. momentissa tarkoitettulla tavalla. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että ulkomaalaislain muutoksella ei rajoitettu perheenkokoajan muutoksenhakuoikeutta. Perheenkokoajalla katsottiin näin olevan valitusoikeus päätöksestä, jolla hänen puolisonsa perhesiteen perustuva oleskelulupahakemus oli hylätty.

Tapauksessa Suomalainen perheenkokoaja avioitui nigerialaisen hakijan kanssa tammi-kuussa 2013. Pian avioitumisen jälkeen hakija haki oleskelulupaa perhesiteen perusteella Suomeen. Hakija oli saapunut Suomeen ilman oleskelulupaa ja jättänyt tämän jälkeen turvapaikkaa koskevan hakemuksen toisella henkilöllisyydellä. Maahanmuuttovirasto hylkäsi hakemuksen. Hakija määrättiin ilmoittautumaan poliisille. Hakija kuitenkin katosi ja hänet etsintäkuulutettiin. Hakija oleskeli laittomasti Suomessa. Hakija ja hänen puolisonsa muuttivat pian yhteen tavattuaan toisensa, josta muutaman kuukauden päästä he avioituivat. Hakija kiisti, että ei ollut aikaisemmin ollut poliisin kanssa tekemisissä, mutta myönsi kuitenkin poliisin näyttäessä hänen turvapaikkahakemuksessa liitteenä ollutta valokuvaa, että hän oli turvapaikanhakijana. Asiasta kirjattiin rikosilmoitus perättömän lausuman antamisesta viranomaismenettelyssä. Puolisoita kuultiin Helsingin poliisilaitoksella. Hakija poistettiin kotimaahansa Nigeriaan elokuussa 2013. Korkein hallinto-oikeus hylkäsi nigerialaisen miehen oleskelulupahakemuksen lumeavioliiton takia. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan miehen suomalaisen vaimon useat lyhyet avioliitot ulkomaalaisten kanssa viittasivat siihen, että avioliitot oli solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi ja oleskeluluvan saamiseksi. Avioliitto oli vaimolle kahdeksas. Viisi edellistä liittoa oli solmittu ulkomaalisten miesten kanssa. Kenellekään heistä ei ollut myönnetty oleskelulupaa Suomeen. Vaimon entiset avioliitot olivat kestäneet kahdesta viiteen vuotta.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että perheenkokoajan valitusoikeudella oli merkitys etenkin, kun asianosaisilla ei ollut avustajaa valitusasiassaan. Suomessa asuvana perheenkokoajalla oli selkeästi paremmat edellytykset seurata asian käsittelyä ja toimittaa tarvittavia todisteita. Oli johdonmukaista, että henkilöllä on valitusoikeus, jolla on ollut asianosaiskelpoisuus hallintovaiheessa ennen tuomioistuinvaihetta. Hallinto-oikeuden päätöksen ei katsottu vastaavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen (13 artikla) vaatimusta tehokkaasta oikeussuojasta. Päätökseen saa hakea muutosta se, johon päätös kohdistuu tai se, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa hallintolainkäyttölain 6 §:n 1. momentin mukaan. Toistaiseksi siis katsotaan, että perheenkokoajalla on oikeus hakea muutosta perhesideoleskelulupa-asiaan, jossa on annettu kielteinen päätös. Hallinto-oikeuden päätös kumottiin siltä osin, kun se oli jätetty perheenkokoajan valituksen osalta tutkimatta.

Lumeavioliittoa voidaan epäillä, jos oleskeluluvan hakija menee naimisiin pian sen jälkeen, kun hänen muulla perusteellaan tekemä oleskelulupahakemus on hylätty. Avioliiton aitoutta voidaan epäillä myös jos hakijan oleskelulupa on peruttu tai hän on saanut tiedon käännättämis- ja karkottamispäätöksestä tai hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus on hylännyt hänen valituksensa tai valituslupahakemuksensa, joka koskee kielteistä päätöstä jollain muulla perusteella tehtyyn oleskelulupahakemukseen. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

KHO 2005:73

Turvapaikanhakija solmi avioliiton Suomen kansalaisen kanssa ennen kuin hallinto-oikeus hylkäsi hakijan turvapaikka- ja oleskelulupahakemuksen ja tähän liittyvän hakijaa koskevan maasta poistamispäätöksen, joka oli täytäntöönpanokelpoinen. Valittaja ei ollut ilmoittanut hallinto-oikeudelle, että oli avioitunut Suomen kansalaisen kanssa. Korkein hallinto-oikeus totesi, että uuden ulkomaalaislain nojalla valittajalla on oikeus hakea Suomesta käsin oleskelulupaa suomalaisen kanssa solmimansa avioliiton perusteella sekä oleskella Suomessa, kunnes hänen oleskelulupa-asiansa on lainvoimaisesti ratkaistu tai päätös on täytäntöönpanokelpoinen hänen maasta poistamiseensa. Näin vuoden 1991 ulkomaalaislain nojalla tehty käännättämispäätös kumottiin äänestyksellä 4-3.

Hallinto-oikeuden käännättämispäätös perustui siihen, että hakijan turvapaikkahakemus oli hylätty, eikä hakijalle täten muodostunut sillä perusteella oikeutta oleskella laillisesti Suomessa. Maasta poistamispäätös liittyi turvapaikkahakemukseen. Korkein hallinto-oikeus katsoi asiassa ilmenneen, että hakija oli solminut avioliiton Suomen kansalaisen kanssa ja on sittemmin hakenut avioliittonsa perusteella oleskelulupaa, jota voidaan täl-

löin hakea Suomesta käsin (UlkL 50. 1 §). Ulkomaalaisella on myös oikeus oleskella maassa, kunnes hänen oleskelulupa-asiansa on lainvoimaisesti ratkaistu tai on tehty täytäntöönpanokelpoinen päätös hänen maasta poistamiseksi (UlkL 40.3 §). Korkein hallinto-oikeus katsoi, että valituksenalainen päätös rajoitti ulkomaalaisen oikeuksia enemmän kuin niitä oli välttämätöntä rajoittaa.

KHO t 3103

Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa 27.11.2002 t 3103 Ulkomaalaisvirasto oli määrännyt ulkomaalaisen karkotettavaksi kotimaahansa sekä määrännyt tämän maahantuloikieltoon viideksi vuodeksi. Hallinto-oikeus hylkäsi valituksen Ulkomaalaisviraston päätöksestä. Korkein hallinto-oikeus myönsi valitusluvan ja tutki valituksen. Korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden ja Ulkomaalaisviraston päätökset ja poliisilaitoksen karkottamisesityksen.

Kyseisessä tapauksessa ulkomaalainen oli tullut Suomeen äitinsä kanssa 1985 ollessaan 7-vuotias. Perusteena maahantulolle oli äidin avioliitto suomalaisen kanssa. Äidin sen hetkinen puoliso oli ottanut valittajan ottolapsekseen, jonka hovioikeus oli vahvistanut. Valittajalla oli suomalaisen kanssa lapsi sekä heillä oli yhteishuoltajuus. Valittaja oli syyllistynyt lukuisiin rikoksiin kuten törkeään huumausainerikokseen. Valittaja oli saanut pysyvän oleskeluluvan lokakuussa 1993. Valittaja oli asunut maassa 15 vuotta Ulkomaalaisviraston tehdessä päätöstä ja 17 vuotta hallinto-oikeuden päätöksen tekohetkellä.

Korkein hallinto-oikeus katsoi kokonaisharkinnassa, että oli erityisesti kiinnitettävä huomiota valittajan jo lapsena alkaneeseen oleskeluun maassa ja siihen, että valittaja oli käynyt koulunsa Suomessa. Valittaja oli integroitunut suomalaiseen yhteiskuntaan, eikä hänellä ollut siteitä kotimaahansa. Karkotusperustetta arvioitaessa oli otettava huomioon, että rikokset eivät olleet kansalaisuuden saamisen este, kun kansalaisuuden saamisen edellytykset ilmoituksesta pitkään lapsena alkaneen Suomessa asumisen perusteella täyttyivät. Valittaja täytti nämä perusteet. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että valittajaa ei voitu määrätä karkotettavaksi maasta.

4.3 Perus- ja ihmisoikeudet

Oikeus avioliittoon turvataan perus- ja ihmisoikeutena. Lumeavioliitossa kyse on kuitenkin avioliittoinstituution väärinkäytännistä. Tällöin lumeavioliittoon tulee puuttua tarvittaessa oikeudellisin keinoin. (Kangasniemi 2003, 13.)

Parisuhdetta ja perhettä suojataan monilla tavoilla kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa sekä Suomen perustuslaissa, koska parisuhde ja perhe ovat tärkeitä yksilön hyvinvoinnin ja tulevien sukupolvien kasvattamisen kannalta (Komiteamietintö 1992:12, 77). Suomen perustuslain (731/1999, myöhemmin PL) 10 §:n 1. momentti suojaa perhe-elämää keskeisesti. Sen mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Tämä luo yksilölle oikeuden elää omaa elämäänsä ja solmia sekä ylläpitää vapaasti ihmissuhteita ilman viranomaisten mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista niihin. Säännöksen piiriin kuuluvat perhe-elämä sekä parisuhde. Säännöksessä säädetään yksityiselämästä, kunnasta ja kotirauhasta. (HE 309/1993, 53.)

Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa tai siirtää toiseen maahan vastoin hänen tahtoaan (PL 9.3 §). Ulkomaalaisella ei luonnollisesti ole samanlaista oikeutta automaattisesti. Suomen perustuslain 9 § 4. momentissa säädetään ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa. Lähtökohtana on, että ”kansainvälisen oikeuden voimassa oleva pääsääntö, jonka mukaan ulkomaalaisella ei ole yleisesti oikeutta asettua toiseen maahan”. Nykyisen vuonna 2004 voimaan tulleen ulkomaalaislain säätämisen vaatimuksena voidaan perusoikeusuudistuksen mukaan johtaa ”paitsi syrjinnän ja mielivallan kielto ulkomaalaisten kohtelussa myös vaatimus maahan pääsyä ja maassa oleskelua koskevien perusteiden päätöksentekomenettelyjen sääntelemisestä siten, että hakijoiden oikeusturva taataan”. (HE 309/1993 vp, 52.)

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 10.12.1948 16 artiklan 1. kohdan mukaan täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on oikeus rodusta, kansalaisuudesta tai uskonnosta johtuvista rajoituksista riippumatta solmia avioliitto ja perustaa perhe. Perhe määritellään yhteiskunnan luonnolliseksi ydinosaksi, jolla oikeus valtion ja yhteiskunnan suojaan julistuksen 16 artiklan 3. kohdan mukaan.

Yhdistyneiden kansakuntien (myöhemmin YK) mukaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (30.1.1976/108 SopS 8) 26. artiklan mukaan ”Kaikki ihmiset ovat oikeudellisesti yhdenvertaisia ja oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhtäläiseen lain suojaan”. Lain tulee siis kieltää kaikki syrjintä ja taata kaikille henkilöille tehokas sekä yhtäläinen suojelu rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansallisuuteen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää vastaan (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007). Kyseisen sopimuksen artiklan 17 mukaan kielletään myös puuttumasta laittomasti tai mielivaltaisesti kenenkään yksityiselämään tai perheeseen. Sopimus vahvistaa myös periaatteen, että perhe on yhteiskunnan ydinosa ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa 23 artiklan 1. kohdan mukaan. Avioliittoiässä oleville miehille ja naisille on tunnustettava oikeus sopia avioliitto ja perustaa perhe (23 artikla 2 kohta). Avioliittoa ei myöskään saa sopia ilman avioliittoon aikovien puolisoitten vapaata ja täyttä suostumusta 23 artiklan 3. kohdan mukaan.

Euroopan ihmisoikeussopimus (18.5.1990/439, SopS 19) takaa oikeuden solmia avioliitto ja perustaa perhe kansallisten lakien mukaan. Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä ja kotiinsa koskevaa kunnioitusta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artiklan mukaan. Yksityis- ja perhe-elämän kunnioituksesta nauttiminen liittyy oikeuteen solmia avioliitto ja perustaa perhe kyseisen 8. artiklan mukaan. Sopimus suojaa riittävänläheistä tosiasiallista perhe-elämää. Sen mukaan viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sallii ja kun se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisen tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden ja moraalien suojelemiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Lumeavioliitossa puolisoilla ei ole 8. artiklan mukaista suojaavaa sidettä, joten kielteinen oleskelulupapäätös ei puutu perhe-elämän suojaan, jos on perusteltua epäillä avioliiton aitoutta (Kangasniemi 2003, 24).

Perheiden yhdistämistä koskevassa oikeuskäytännössä Kangasniemen (2003, 24 ja 25) mukaan tärkeimmäksi osoittautuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artikla. Artiklassa tarkoitettua suojaa voidaan rikkoa joissakin tapauksissa, kuten epäämällä perheenjäsenen maahantulolupa. Artiklan 8 loukkaamista ei kuitenkaan ole esimerkiksi maa-

hantuloluvan epääminen tapauksessa, joissa maahantuloluvan hakijan muilla perheenjäsenillä on lupa oleskella sopimusvaltiossa, jossa maahantuloluvan hakija oleskelee, jossa he voivat viettää perhe-elämää, vaikka hakijan maahantulolupa evättäisiin haettuun maahan. Ihmisoikeussäännösten tarkoitus on suojata todellista perhe-elämää, joten sopimukset eivät suojaa esimerkiksi maahantulosäännösten kiertämiseksi solmittuja liittoja. Näin ollen ei katsota, että lumeavioliittojen torjumiseksi käytetyt keinot loukkaisivat sinällään oikeutta avioitua ja viettää perhe-elämää.

4.4 Rikosoikeus

Suomessa lumeavioliittoon voidaan puuttua rikosoikeudellisin keinoin. Kuitenkaan lumeavioliiton solmimista ei sinällään ole säädetty rikokseksi, mutta rangaistavaa on esimerkiksi lumeavioliiton käyttäminen hyväksi johonkin kiellettyyn tarkoitukseen, kuten maahantulosäännösten kiertämiseen. Suomessa ei ole nimenomaisesti lumeavioliittoja koskevaa rikosoikeudellista sääntelyä, mutta siihen voidaan puuttua, kun kyseeseen tulee rikoslain yleinen säännös, jonka mukaan myötävaikuttaminen ulkomaalaislain kiertämiseen on rikos tai muu säännös, joka koskee viranomaisen harhauttamista. (Kangasniemi 2003, 50.)

Lumeavioliittoihin voidaan puuttua epäsuorasti tarkastamalla huolellisesti avioliiton solmimisen yhteydessä mahdolliset asiakirjaväärennökset. Jos väärennöksiä esiintyy, on jossain tilanteissa perusteluta kieltäytyä antamasta esteettömyystodistusta tai vihkimästä paria. (Kangasniemi 2003, 36.)

Yhteiskunnan oikeusjärjestelmän ja avioliittoinstituution suojan lisäksi valtion tulee puuttua avioliittoinstituution väärinkäyttöön suojatakseen yksilöitä ja heihin kohdistuvia oikeuksia lumeavioliitoilta. Yksipuoliset lumeavioliitot voivat loukata myös maahan tulleiden ulkomaalaisten turvallisuutta ja ihmisoikeuksia. Lumeavioliittoihin liittyy esimerkiksi avioliittovälitystoimintaa, rahanmaksua tai korvauksen maksua avioliitosta oleskeluluvan saamiseksi, kansainvälistä rikollisuutta ja prostituutiota. Kangasniemen mukaan tyypillisenä esimerkkinä voidaan pitää tapausta, jossa suomalainen mies solmii venäläisen naisen kanssa avioliiton siksi aikaa kunnes nainen saa oleskeluluvan ja tä-

män jälkeen pari eroaa. Mies saattaa saada avioliitosta jopa huomattavan korvauksen. Kangasniemen mukaan maksettua korvausta voi olla vaikea todistaa, joten siitä ei kirjata usein rikosta. (Kangasniemi 2003, 30 ja 31.)

Jos lumeavioliitto solmitaan ulkomaalaiselle prostituoidulle oleskeluluvan saamiseksi voi teko joissain tapauksissa täyttää paritusrikoksen tunnusmerkistön, josta säännellään rikoslain 20:9 §:ssä ja 20:9a §:ssä. Paritukseen liittyvää muuta rikollisuutta voivat olla esimerkiksi maahantulon järjestäminen, väkivaltarikollisuus, huumeririkollisuus ja kiris-täminen. (Ulkomaalaisten vaimojen välitys 1998, 36.)

Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi lumeavioliittojen päämotiivin olevan raha. Euroopan muuttoliikenneverkoston julkaiseman selvityksen mukaan keskimäärin yksi nainen värvätään Latviasta joka päivä lumeavioliittoon taloudellisten motiivien vuoksi. Euroopan unionin ulkopuolelta tuleville lumeavioliiton solmimisessa motiivina on saada oleskelulupa EU-maahan. Lumeavioliitoissa on havaittu organisoitunutta rikostoimintaa. Hinta lumeavioliitolle vaihtelee 2 400 – 24 000 euron välillä. Rahoista suurin osa menee välittäjälle. EU-puoliso saa keskimäärin 1 000 – 2 000 euroa selvityksen mukaan. Rangaistukset lumeavioliitosta vaihtelevat. Irlannin korkeimman oikeuden vuonna 2010 tekemän päätöksen mukaan lumeavioliitosta ei rangaista. Kovimmat rangaistukset ovat Ranskassa, jossa lumeavioliittoon sotkeutumisesta voi saada jopa 15 000 euron sakot tai viisi vuotta vankeutta. (Kunnas 2012.)

Aviopuolison hankkiminen ulkomailta voi tapahtua myös niin sanotusti postimyyntin tai nettikaupan kautta. Tällöin avioliiton tavoitteet voivat olla hyvin erilaiset. Köyhemistä maista kotoisin oleva henkilö voi haluta parempiin elinoloihin, kun taas rikkaammasta maasta kotoisin oleva voi haluta itselleen vaimon, joka on tässä tapauksessa niin sanottu ”postimyyntimorsian”. Joissain avioliitoissa, jotka syntyvät välityksen kautta on kyse yksipuolisesta lumeavioliitosta. Usein toimenpiteet lumeavioliiton ehkäisemiseksi kohdistuvat siis välityksen kautta syntyneisiin avioliittoihin, jolloin ne hankaloittavat välityksen kautta syntyneiden todellisten perheiden elämää. (Kangasniemi 2003, 32.)

Lumeavioliittojen sääntelyyn liittyy tarve suojella ulkomaalaista puolisoa väkivallalta. Kulttuurilliset eroavaisuudet ja mahdollinen yksipuolinen lumeavioliitto voivat johtaa ristiriitoihin, jolloin riski perheväkivaltaa kohtaan kasvaa. (Kangasniemi 2003, 32.) Tietämättömyyden ja puutteellisen kielitaidon vuoksi maahanmuuttajanainen on heikommassa asemassa erityisesti verrattuna suomalaiseen mieheen. Ulkomaalaisen puolison pystyy tämän vuoksi eristämään ulkomaailmasta helposti, eikä ulkomaalaisella puolisollla näin synny muita pysyviä siteitä maahan oman puolison lisäksi. Jos avioliitto purkautuu, eikä ulkomaalainen puoliso ole asunut maassa vaadittavaa aikaa pysyvään oleskelulupa on uhkana, että hänen oleskelulupaansa ei jatketa, koska kiinteitä siteitä ei ole kerinnyt syntyä maahan. Naiset pelkäävät maasta karkottamista sekä lasten huoltajuuden menettämistä. Epäonnistuneen avioliiton jälkeen paluu kotimaahan on monille maahanmuuttajille vaikeaa. (Kangasniemi 2003, 35.)

Suomen turvakotien asiakkaista merkittävä osa on ulkomaalaisia naisia, jotka ovat joutuneet perheväkivallan kohteeksi. Vuonna 1998 kaikista turvakotien asiakkaista 14 % puhui jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Luku on merkittävän suuri, koska Suomen väestöstä 1,65 % oli ulkomaalaisia vuonna 1998. (Kangasniemi 2003, 35.) Tuoreemman Ylen (2012) artikkelin mukaan turvakodin asiakkaista joka kolmas on maahanmuuttaja.

Lumeavioliiton solmiminen ei ole Suomessa rikos, mutta esimerkiksi väärin tietojen antaminen viranomaiselle on. Väärin tietojen antamisesta säädetään muun muassa rikoslain (39/1889, myöhemmin RL) luvussa 33. RL 16:7 §:ssä säädetään rekisterimerkintärikoksesta, jolloin henkilö antaa oikeudellisesti merkittävän virheen yleiseen rekisteriin tai rekisteriä pitävälle viranomaiselle hankkiakseen itselle tai toiselle hyötyä. Vääräntodistuksen antamisesta viranomaisella säädetään rikoslain 16:8 §:ssä. Perättömän lausuman antamisesta viranomaismenettelyssä ja tuomioistuimessa säädetään RL 15 luvun 1. §:ssä, 2. §:ssä ja 3. §:ssä. Petoksesta säädetään RL luvussa 36. Valtakirjarikoksesta säädetään rikoslain 17 luvun 7. §:ssä ja 7a. §:ssä. Laittoman maahantulon järjestämisestä säädetään RL 17 luvun 8. §:ssä ja 8a. §:ssä. Ihmiskaupasta säädetään RL 25 luvun 3. §:ssä.

5 Perhesideperusteisen oleskeluluvan maahantulosäännökset ja niiden kiertäminen

Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ilmenee, että ilmoitettu avioliitto on solmittu oleskelulupasäännösten kiertämistarkoituksena (UlkL 36:2 §). Laiton maahanmuutto tarkoittaa yhä useammin laillisten maahantulokeinojen väärin käyttöä, esimerkiksi oleskelulupaa haetaan perusteella, joka ei vastaa maahantulon todellista tarkoitusta (HE 28/2003 vp, 138). Maahantulosäännösten kiertämisen yleisempiä muotoja perhesidetapauksissa ovat avioliiton solmiminen pelkästään oleskeluluvan saamiseksi ilman todellista tarkoitusta viettää perhe-elämää. Tällä tarkoitetaan lumeavioliiton solmimista maahantulosäännösten kiertämisenä. Henkilö voi myös antaa vääriä tietoja oleskeluluvan saamiseksi. (HE 240/2009 vp, 1.)

Lumeavioliitot ovat usein sovittuja, jolloin puoliso on yleensä sopineet esimerkiksi maahantulosäännösten kiertämisestä. Lumeavioliittoa solmiessa toinen avioliiton osapuolista voi uskoa solmivansa aidon avioliiton. Tällöin kyseessä on yksipuolinen lumeavioliitto. Vilpittömälle osapuolelle puolison vilpilliset avioliittomotiivit voivat paljastua vasta, kun puoliso on saavuttanut avioliittoon liitetyn päämäärän, kuten oleskeluluvan. Näin ollen maahantulosäännösten kiertämiseen eivät osallistu aina molemmat osapuolet. (Kangasniemi 2003, 13 ja 14.) Suomen ulkomaalaislaissa ei ole määritelty lumeavioliittoa. Avioliitto-oikeudellisesti lumeavioliitot ovat muodollisesti päteviä avioliittoja, kuten ”oikeatkin” avioliitot. Näin ollen niihin liittyy samat lait kuin ”oikeisiin” avioliittoihin. (Maahanmuuttovirasto 2012b.)

Jos perheenyhdistämiseen tehdyssä hakemuksessa ilmenee asioita, joiden pohjalta voidaan epäillä, että avioliitto solmitaan yksinomaan kolmannen maan kansalaisen mahdollisuudeksi tulla Suomeen tai oleskella Suomessa, perustuu kielteinen päätös ulkomaalaislain 36 §:ään. Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos on perusteltua epäillä, että ulkomaalaisen tarkoituksen on maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen.

Todistelu

Suomessa oleskelulupaprosessin väärinkäytöstä yritetään torjua pääasiassa ennen ulkomaalaisen maahantuloa. Viisumi- ja oleskelulupahakemukset tutkitaan huolellisesti ja Maahanmuuttovirasto on todennut sen auttavan merkittävästi väärinkäytösten torjunnassa. Maahanmuuttovirasto tekee noin 250 kielteistä lumeavioliitto päätöstä vuosittain. (Maahanmuuttovirasto, 2012a.) Vuonna 2012 poliisi teki 31 kielteistä päätöstä lumeavioliiton perusteella. Poliisin arvion mukaan eväytyjä lumeavioliittoja on kuitenkin huomattavasti enemmän, jotka eivät näy tilastoissa kirjaamiskäytännöstä johtuen. (Poliisihallituksen julkaisusarja 2012.)

EU-maat torjuvat lumeavioliittoihin liittyviä väärinkäytöksiä keskittämällä tutkintaa lähtömaiden edustoihin, joissa haastatellaan oleskelulupien hakijoita sekä tutkitaan asiakirjojen aitoutta. Joissakin maissa poliisi tarkistaa lumeavioliitosta epäiltyjen henkilöiden asuntoja, työpaikkoja ja kouluja. Myös tietoihin, joita on annettu kunnallisille viranomaisille liittyen asumiseen, avioliittoihin ja yhdessä asumiseen liittyviin tietoihin verrataan Maahanmuuttovirastolle annettuihin tietoihin. (Maahanmuuttovirasto 2012a.)

Euroopan muuttoliikenneverkoston julkaiseman raportin *Misuse of the Right to Family* mukaan lumeavioliittojen laajuutta on vaikea osoittaa vertailukelpoisten tilastojen puuttuessa, mutta lumeavioliitot perheenyhdistämisen perusteena ovat todellisia EU-maissa. Maahanmuuttoviraston mukaan lumeavioliiton taustalla ovat usein taloudelliset syyt, mutta viitteitä on saatu myös organisoituneiden rikollisryhmien järjestämistä avioliitoista (Maahanmuuttovirasto 2012a).

Epäilyn lumeavioliitosta herättää usein puolisoiden eriävät kertomukset heidän viettämisään yhteiselämästä, lyhyt avioliiton kesto, epäselvät olosuhteet avioliittoa solmittaessa ja puolisoiden poikkeuksellisen suuri ikäero (Maahanmuuttovirasto, 2012a). Kokonaisharkinnassa yhtenä seikkana avioliiton aitoutta epäillessä otetaan huomioon puolisoiden huomattava ikäero. Useissa tapauksissa esillä on muitakin seikkoja, jotka osoittavat avioliiton aitoutta vastaan. Pelkkä ikäero ei ole peruste kielteiselle päätökselle. Usein voidaan päätellä, että suomalainen osapuoli on tosissaan suhteessa, joten maahantulosaännösten kiertäminen on yksipuolista. Tämä ilmenee myös päätöksessä. (Lähde-

niemi 2013, 7.) Lumeavioliittoa voidaan epäillä, jos asian selvittelyssä käy ilmi, että toinen puolisoista seurustelee, asuu ja viettää perhe-elämää toisen henkilön kuin puolisonsa kanssa. Tiedot voivat tulla ilmi esimerkiksi väestötietojärjestelmästä. (Euroopan unionin neuvostonpäättöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, kohta 3.)

Helsingin hallinto-oikeuden tapauksissa diaarinumeroissa 06722/13/3103 ja 06716/13/3101 oleskeluluvan hakija valitti Helsingin hallinto-oikeuteen Maahanmuuttoviraston tekemästä kielteisestä perhesidepäätöksestä koskien avioliittoa Suomen kansalaisen kanssa. Valitusprosessin aikana valittaja erosi puolisostaan, mutta avioitui uudelleen uuden puolison kanssa.

Valittajan edellinen oleskelulupa oli päättynyt vuonna 2011. Valittaja oli hakenut vuonna 2012 oleskelulupaa Suomen kansalaisen kanssa solmitun avioliiton perusteella Maahanmuuttovirastolta. Maahanmuuttovirasto hylkäsi oleskelulupahakemuksen ja päätti karkottaa valittajan määräten hänet kahdeksi vuodeksi maahantulokieltoon vuonna 2013. Oleskeluluvan hakija valitti päätöksestä Helsingin hallinto-oikeudelle. Valittaja tuomittiin avioeroon puolisosta, jonka vuoksi hän oli hakenut oleskelulupaa perhesiteen perusteella Suomeen. Valittaja solmi kuitenkin uuden avioliiton toisen Suomen kansalaisen kanssa, kun valitus oli vireillä Helsingin hallinto-oikeudessa.

Hallinto-oikeus katsoi, että valituksen vireillä olon aikana solmittua uutta avioliittoa ei voitu pitää lisäselvityksenä vuonna 2012 perhesiteen perusteella tehtyyn oleskelulupahakemukseen, koska valituksen oleskelulupaperuste perustui perhesiteenä ensimmäiseen Suomen kansalaiseen aviovaimoon. Uutta avioliittoa ei voitu tutkia täten valituksen yhteydessä, koska alun perin haettu oleskelulupa perhesiteen perusteella ei kohdistunut jälkimmäiseen aviovaimoon. Tämän vuoksi uusi avioliitto ei antanut aihetta palauttaa oleskelulupa-asiaa Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

Valittajalle ei ollut myönnetty vuoden 2011 jälkeen oleskelulupaa. Valittajan karkottamiselle oli täten ulkomaalaislaissa tarkoitettu peruste. Valituksessa ei tullut esiin, että valittajan karkottamiseen kotimaahan olisi ulkomaalaislain 147 §:ssä tarkoitettuja esteitä.

Valittaja täydensi valitustaan selvityksellä uudesta avioliitosta Suomen kansalaisen kanssa, uuden puolison raskaudella sekä työtarjouksella. Mainitut seikat olivat hallinto-oikeuden mukaan sinänsä sen luontaisia, että ne on otettava huomioon karkotusta koskevassa harkinnassa. Hallinto-oikeus katsoi oleskeluluvan osalta, että vireillä olevan edelliseen vaimoon perustuvan perheside oleskelulupahakemuksen yhteydessä ei voitu tutkia tulisiko valittajalle myöntää oleskelulupa uuden avioliiton vuoksi. Hallinto-oikeudella ei myöskään ollut tiedossa, että valittaja olisi hakenut oleskelulupaa uuden avioliiton perus-

teella tai saamansa työtarjouksen perusteella. Täten Maahanmuuttoviraston karkotuspäätöstä ei ollut syytä kumota, koska maassa oleskelu edellyttäisi oleskelulupaa.

Hallinto-oikeus totesi päätöksessään, että valittaja oli voitu määrätä vuonna 2013 vallinneiden olosuhteiden perusteella maahantulokieltoon. Uuden avioliiton vuoksi maahantulokieltoa ei kuitenkaan ollut syytä pitää voimassa. Hallinto-oikeus kumosi maahantulokiellon ja hylkäsi valituksen karkotuksen osalta äänestyksellä 9-2. Päätöksestä on valitettu korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Maahanmuuttoviraston tulosalueen johtaja Pauliina Helmisen mukaan lumeavioliittoa ei hylätä yhden lumeavioliittoon viittaavan tunnusmerkin perusteella, vaan kokonaisharkinnassa otetaan kaikki seikat huomioon avioliitto-oleskelulupapäätöstä tehdessä. Hälytyskellot soivat jos puolisoiden kertomukset ovat todella ristiriitaisia kuulusteluissa. Esimerkkinä Helminen käyttää avioparia, joka kertoo seurustelleensa pidemmän aikaa ja päättäneensä avioitua. Toinen puoliso kertoo, että häät on suunniteltu tarkasti ja niitä on suunniteltu pidemmän aikaa, kun taas toinen puoli kertoo, että naimisiin mentiin hetimitavattua. (Studio55.fi 2013.)

Joskus Pauliina Helmisen mukaan lumeavioliittoon viittaa, että avioitumiseen tarvittavat estetodistukset on hankittu jo ennen kuin tulevaa puolisoa on tavattukaan. Tällöin näyttää, että avioliiton solmimisesta on päätetty jo ennen kuin puoliso on tavanneet ja avioliitto on suunniteltu oleskeluluvan saamiseksi, eikä yhteiselämän viettämiseksi. Joskus molemmilta löytyy motivaatio lumeavioliitolle, toinen saa oleskeluluvan ja toinen rahaa. (Studio55.fi 2013.)

Joissain tapauksissa toinen osapuoli on toiveikas avioliiton suhteen ja odottaa puolisoa Suomeen perhe-elämän viettoon. Oleskeluluvan saatua puoliso kuitenkin häviää. Tällöin väärinkäytös tulee puolisolalle ilmi vasta puolison kadottua. Tällöin jätetty puoliso ottaa yleensä yhteyttä Maahanmuuttovirastoon tai poliisiin, kertoo Pauliina Helminen. (Studio55.fi 2013.)

Jos on perusteltua epäillä, että avioliitto on solmittu maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämiseksi lumeavioliitto tarkoituksessa, voidaan oleskelulupa

jättää myöntämättä. Ratkaisevaa on, onko puolisoiden tarkoitus viettää tosiasiallista perhe-elämää. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

KHO 2002:84

Kyseisessä päätöksessä huomioitiin pakolaistausta, pakolaisen kulttuuritaustaa ja näiden vaikutus perhe-elämän viettämiseen kotimaassa. Ulkomaalaisvirasto hylkäsi päätöksellä vaimon oleskelulupahakemuksen, koska se katsoi, että puolisoilla ei ollut painavia syitä, miksi perhe-elämää ei oltu vietetty.

Hakija ja puoliso olivat seurustelleet noin kuukauden ennen kuin hakija lähti Iranista Turkkiin 1995. Hakija ja puoliso pitivät tämän jälkeen yhteyttä kirjeitse. Puolisot avioliittuivat 25.2.2000 uskonnollisesti sekä virallisesti 23.8.2000. Uskonnollisen avioliiton solmimisen ajankohdasta puolisot antoivat ristiriitaisia tietoja kulttuurillisten ajanlaskutapojen eroavaisuuksien vuoksi. Puolisot olivat kertoneet myös ristiriitaisesti hakijan lähdön ajankohdasta. Puolisot eivät myöskään tavanneet toisiaan viiteen vuoteen. Puolisot eivät olleet asuneet koskaan yhdessä. Vaasan hallinto-oikeus hylkäsi puolisoiden puolesta tehdyn valituksen. Suomen väestötietojärjestelmän mukaan mies oli naimaton ja asui Vaasassa. Vaimosta ei ollut tietoja Suomen väestötietojärjestelmässä.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että valituksessa tuli ottaa huomioon iranilainen kulttuuri ja tavat, joiden mukaan esiaviolliset suhteet eivät ole hyväksyttyjä. Esiaviolliset suhteet voivat asettaa tyttären vaaraan. Aviomiehellä oli pakolaisasema ja vaimo asui vanhempien luona Iranissa, joten yhteiselämän viettäminen ei ollut mahdollista. Puolisot tapasivat ensikertaa viiteen vuoteen Turkkiin järjestetyllä matkalla vihkimisen jälkeen. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että ristiriitaiset ilmoitukset vihkimispäivästä johtui ajanlaskun erilaisuudesta ja siihen liittyvistä tulkkausvirheistä. Oikeat päivät ilmenivät vihkitodistuksista.

Aviomiehellä oli työpaikka Suomessa. Hän pystyi elättämään itsensä ja perheensä sekä hän oli hakenut Vaasan kaupungilta isompaa asuntoa. Yli puolitoista vuotta kestänyt avioliitto ja häiden jälkeinen tapaaminen Turkissa sekä muut olosuhteet osoittivat, että perheen tulisi elää Suomessa todellista perhe-elämää.

Korkein hallinto-oikeus kumosi ja poisti Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen toimivallan puuttumisen vuoksi. Viivästyksen välttämiseksi asia tutkittiin välittömästi korkeimmassa hallinto-oikeudessa, eikä sitä siirretty Helsingin hallinto-oikeudelle. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei perhe-elämää voitu olettaa ennen avioliittoa puolisoiden kulttuurillisen ja uskonnollisen taustan vuoksi. Mies ei myöskään voinut mennä viettämään perhe-

elämää Iraniin pakolaisaseman vuoksi. Perhe-elämän viettäminen edellytti, että vaimo muuttaa miehensä luokse. Korkein hallinto-oikeus kumosi ja palautti asian Ulkomaalaisvirastolle uudelleenkäsiteltäväksi.

Kun oleskelulupaa haetaan perhesiteen perusteella, luvan myöntämättä jättämisestä harkittaessa on otettava huomioon ulkomaalaisen perhesiteiden luonne ja kiinteys, hänen maassa oleskelunsa pituus sekä hänen perheeseen liittyvät kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan (UlkL 66a §).

Korkeimman oikeuden päätöksessä 26.10.1999 t 2862 ulkomaalainen oli saapunut Suomeen joulukuussa 1993 kolmen kuukauden turistiviisumilla ja avioitunut Suomen kansalaisen kanssa. Pysyvän oleskeluluvan määräaika oli täyttynyt lokakuussa 1996. Ulkomaalainen oli tuomittu maaliskuussa 1996 tehdystä liikenteen vaarantamisesta päiväsakoon. Hänelle oli määrätty 200 markkaa ensimmäisestä liikenneriikkomuksesta ja toisesta liikenneriikkomuksesta 300 markkaa. Toinen liikenneriikkomus tapahtui tammikuussa 1997. Ensimmäisessä liikenneriikkomuksessa hakija oli ylittänyt 25 kilometriä tunnissa sallitun nopeuden. Toisessa liikenneriikkomuksessa ylitys oli 15 kilometriä tunnissa. Hakija oli tehnyt kolmannenkin liikenneriikkomuksen, jonka laadusta ei ollut tietoa asiakirjoissa. Rikkomukset eivät olleet johtaneet henkilö- tai muuhun vahinkoon. Korkein hallinto-oikeus otti huomioon päätöksessään hakijan rikkomusten laadun ja hakijan oleskelun pituuden Suomessa. Rikkomuksia ei voitu pitää sellaisena erityisenä syynä pysyvän oleskeluluvan myöntämistä vastaan, että pysyvä oleskelulupa voitaisiin jättää myöntämättä. Korkein hallinto-oikeus kumosi Ulkomaalaisviraston päätöksen ja palautti sen uudelleen käsiteltäväksi.

6 Suullinen käsittely

Viranomainen voi hallintoasiaa käsitellessä käyttää suullista kuulemistä. Suullista kuulemistä ei ole kuitenkaan tarkoitettu säännönmukaisesti käytettäväksi hallintoasian ratkaisemiseksi. Kirjallinen menettely on pääsääntö. Suullinen käsittely tulee kyseeseen, kun siihen on erityinen syy. Yksi syy voi olla esimerkiksi se, että asian selvittäminen on suullista todistelua käyttäen luotettavampaa tai selvitys on monipuolisempaa ja välittömämpää. Suullinen käsittely toteutuu hallintoasiassa siten, että asian ratkaiseva viranomainen kuulee todistelutilaisuuteen kutsumaansa todistajaa suullisesti. Ennen todistusta tulee antaa vala tai vakuutus. Todistelussa viranomainen esittää todistajalle asiaan liit-

tyviä kysymyksiä. Asianosaisella on oikeus olla tilaisuudessa läsnä sekä esittää todistajalle kysymyksiä. (Mäenpää 2011, 154 ja 155.)

Hallintolainkäyttölain (586/1996, myöhemmin HLL) 38 §:n 1. momentin mukaan hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen sitä pyytää. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. Asianosaisen tulee ilmoittaa, miksi suullinen käsittely on tarpeen. (HLL 38.3 §.) Asian selvittämiseksi tulee siis tarvittaessa järjestää suullinen käsittely (HLL 37.1 §). Suullista käsittelyä voidaan kuitenkin rajoittaa siten, että se koskee ainoastaan osaa asiasta tai asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen todistelun vastaanottamista. Käsittelyä voidaan rajata myös muilla vastaavilla tavoilla. (HLL 37.2 §.)

Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla hallintoviranomaisen tai asianosaisen nimeämää todistajaa tai todistajaa, jonka kuulemista valitusviranomainen pitää tarpeellisenä. Jos asiassa vedotaan yksityisluonteiseen kirjalliseen todistajankertomukseen kuullaan todistajaa suullisesti, jollei se ei ole tarpeetonta tai siihen ei ole erityistä estettä. Asianosaista voidaan kuulla totuusvakuutuksen nojalla sellaisista sekoista, joilla on erityistä merkitystä ratkaistaessa asiaa. (HLL 39 §.) Valitusviranomainen voi kuulla asiantuntijaa tarvittaessa (HLL 40 §).

Oikeudenkäymiskaaren (323/1969, myöhemmin OK) 15:1 §:n mukaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen saapuvalla asianosaisella saa olla oikeudenkäyntiavustaja, jos tuomioistuin katsoo sen tarpeelliseksi. Oikeudenkäyntiavustajana voi toimia asianajaja tai julkinen oikeusavustaja tai muu oikeudenkäymiskaaren 15:2.1 §:n mukaan oikeudenkäyntiasiamieheksi kelpoinen henkilö. Myös hallintolain 12 §:n mukaan hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä tai avustajaa. Päämiehen, eli tässä tapauksessa hakijan on kuitenkin saavuttava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Ulkomaalaisen oikeudesta käyttää avustajaa hallintoasian vireillepanossa ja käsittelyssä säädetään vastaavasti UlkL 8 §:ssä. Asiamiehen tulee esittää valtakirja tai hänen tulee osoittaa muuten luotettavalla tavalla olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä. Asian-

ajajan tai julkisen oikeusavustajan ei tarvitse esittää valtakirjaa, jos viranomainen ei niin määrää. (HL 12.1 §.)

Ulkomaalaisella on oikeus saada oikeusapua (UlkL 9.1 §). Hallintoasiaa käsiteltäessä ulkomaalaiselle määrättyä avustajana voi toimia muukin kuin lakikoulutuksen saanut henkilö tai julkinen oikeusavustaja (UlkL 9.2 §). Tuomioistuimien voi myöntää ulkomaalaiselle oikeusapua edellyttämättä selvitystä oikeusavun hakijan taloudellisesta asemasta. Avustajan palkkio suoritetaan valtion varoista näin kuin oikeusapulaissa säädetään. (UlkL 9.3 §.)

Ulkomaalainen voi käyttää tulkkia ja kääntöapua hallinto- ja muutoksenhakuasian käsittelyssä. Viranomaisen tulee huolehtia tulkkauksesta UlkL 203 §:n mukaisesti. Ulkomaalainen voi käyttää tulkkia myös omalla kustannuksellaan (UlkL 10.2 §). UlkL 203 §:n mukaan viranomaisen tulee hankkia tulkki, jos ulkomaalainen ei osaa suomen tai ruotsin kieltä tai jos hän ei vammaisuutensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi turvapaikka-asiaa, käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa asiassa tai asiassa, joka tulee vireille viranomaisen aloitteesta. Viranomaisella ei ole velvollisuutta huolehtia kääntämisestä tai tulkkauksesta aineiston kohdalla, joka ei vaikuta asian käsittelyyn. Myös hallintolain 26 § velvoittaa viranomaisen järjestämään hallintoasiassa tulkin samansisältöisesti.

Viranomainen ei saa hankkia käyttöönsä tulkkia tai kääntäjää, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua tai että asianosaisen turvallisuus saattaa vaarantua (UlkL 10.3 §). Hallintolain 65 §:ssä säädetään hallintoasiassa tulkin esteellisyydestä vastaavasti.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO 2011:17 ottanut kantaa siihen, milloin hallinto-oikeudessa tulee järjestää suullinen käsittely avioliiton perusteella myönnettäviin oleskelulupia koskeviin valituksiin. Päätös on merkittävä suullisten käsittelyiden toimittamiseksi. Korkein hallinto-oikeus toteaa ratkaisussaan KHO 2011:17, että suullinen käsittely on järjestettävä hallinto-oikeudessa.

KHO 2011:17

Maahanmuuttovirasto hylkäsi oleskelulupahakemuksen ja käännötti valittajan Kosovoon. Aviopari oli tavannut muutaman kuukauden jälkeen siitä, kun hakija oli saapunut Suomeen. Puolisot olivat muuttaneet yhteen 1.10.2009 ja solmineet avioliiton 26.2.2010. Puolisoja kuultaessa kävi ilmi, että puolisoilla ei ollut yhteistä kieltä sekä he olivat antaneet ristiriitaisia tietoja avioitumisestaan ja yhteiselämästään poliisin kuulemisessa. Puolisot antoivat ristiriitaisia tietoja häävieraista ja niiden määrästä, vihkimisestä, perheenkokoajan tyttären asumisolosta, perheenkokoajan työajoista ja kotitöistä. Perheenkokoaja kertoi poliisille haluavansa salata avioliiton useimmilta läheisiltään. Hakija puolestaan oli yrittänyt saada oleskeluluvan Suomeen kaikin keinoin tuloksetta. Hakija oli saapunut Suomeen turvapaikan hakija, jonka jälkeen hän oli hakenut työntekijän oleskelulupaa ja avioitunut vasta, kun työpaikka oli pitänyt laittaa yleiseen hakuun. Maahanmuuttovirasto katsoi päätöksessään 26.5.2010, että hakijan tarkoituksena oli maahantuloa ja maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen.

Hakija valitti päätöksestään Turun hallinto-oikeuteen vaatien suullista käsittelyä. Hallinto-oikeus hylkäsi 11.14.2011 päätöksellään vaatimuksen suullisen käsittelyn toimittamisesta. Aviopuolisoilla ei ollut hallinto-oikeudessa lainoppinutta avustajaa. Valittaja haki korkeimmalta hallinto-oikeudelta valituslupaa ja vaati korkeimmalta hallinto-oikeudelta suullisen käsittelyn toimittamista tai asian palauttamista hallinto-oikeudelle. Perheenkokoajan naapuri, joka oli seurannut pariskunnan yhteiselämää kahden vuoden ajan sekä perheen kokoajan aikuinen tytär olivat halukkaita kertomaan suullisessa käsittelyssä avioparin seurustelusta ja perhe-elämästä. Valittaja käännytettiin 1.6.2011 Kosovoon. Korkein hallinto-oikeus myönsi valitusluvan ja kumosi hallinto-oikeuden päätöksen palauttaen sen hallinto-oikeudelle suullisen järjestämiseksi.

Valittajat olivat valituskirjelmässä kertoneet Maahanmuuttoviraston päätöksen ja asiakirjojen sisältäneen useita puutteellisia ja vääriä tietoja. Valittajat kertoivat asuneensa yhdessä heinäkuusta 2009 lukien. Pariskunta vetosi, että poliisin järjestämässä tulkkauskesä he olivat olleet peloissaan sekä tulkkaus ei ollut onnistunut. Naispuolinen perheenkokoaja oli yrittäjänä huolehtinut perheen toimeentulosta. Miespuolinen valittaja ei kulttuurinsa puolesta taas voinut kertoa hoitavansa kotiaskareita, joten hän oli kertonut puolisoiden hoitavan yhdessä niitä. Perheenkokoaja taas ei kertonut avioliitosta avoimesti, koska hän oli 23 vuotta vanhempi kuin hakija ja pelkäsi sen herättävän epäluuloja. Maahanmuuttoviraston päätös perustui virheellisiin tietoihin yhteiselämästä. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että vaikka avioliitto oli solmittu pian kielteisen turvapaikka- ja oleskelulupapäätöksen jälkeen, osoitti se vain sen, että aviopuolisoilla oli voimakas tarve elää yhdessä. Avioliiton luonteen kysymys oli olennainen oleskeluluvan edellytyksiä harkittaes-

sa eikä suullisen käsittelyn toimittaminen ole ollut ilmeisen tarpeeton sillä tavoin, kun suullisen käsittely hallintokäyttölain 38 § 1. momentissa tarkoitetaan. Hallinto-oikeuden ei siis olisi tullut hylätä vaatimusta suullisesta käsittelystä.

Kyseinen päätös on hallinto-oikeuden kannalta merkittävä päätös. Päätös koskee tapaukseen verrattavia olevia tapauksia. Kyseinen korkeimman hallinto-oikeuden päätös on lisännyt suullisten käsittelyn määrää hallinto-oikeuksissa, vaikka suurin osa valituksista käsitellään edelleen kirjallisen materiaalin pohjalta. (Lähdeniemi 2013, 3 ja 4.)

Korkeimman hallinto-oikeuden antamaa suullisen käsittelyn linjaa noudatetaan tiukasti. Jos korkein hallinto-oikeus palauttaa hallinto-oikeudelle valituksen uudelleen käsiteltäväksi, pyydetään valittajaa toimittamaan lisäselvityksiä tämänhetkisestä tilanteestaan. Usein pyydyillä lisäselvityksillä pystytään ratkaisemaan valitus. Jos lisäselvitykset eivät kuitenkaan riitä, asiassa tulee harkita suullista käsittelyä. (Lähdeniemi 2013, 15.)

Joissakin tapauksissa perhe-elämästä on jo muuta selvitystä, joka johtuu siitä, että hallinto-oikeudessa käsittelyajat ovat pitkiä. Esimerkiksi aviopari on voinut saada lapsen. Joissain tapauksissa Maahanmuuttovirasto ei ole järjestänyt suullista kuulemista puolisoille, joten hallinto-oikeudelle tulleen valituksen arvio avioliiton aitoudesta jää sen varaan, mitä puoliset ovat esittäneet hakemuksessa ja sen liitteissä. Kun valituksessa esitetään uusia tietoja, päätöksen teko hallinto-oikeudessa tämän pohjalta on vaikeaa. Usein näissä tilanteissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan ja palautetaan Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi. (Lähdeniemi 2013, 12.)

Hallinto-oikeus kumoaa ja palauttaa Maahanmuuttovirastolle uudelleenkäsiteltäväksi jopa 40 % lumeavioliittoepäilyistä. Hallinto-oikeus päättyy usein eri ratkaisuun päätöksessään kuin Maahanmuuttovirasto ja poliisi saadessaan lisää todisteita avioliiton aitoudesta. (Uusi Suomi 2010.) Vaikka hallinto-oikeus hylkää ja palauttaa asian Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi, se ei tarkoista välttämättä sitä, että Maahanmuuttovirasto olisi tehnyt päätöksen väärin perustein. (Seppälä 2010, 36.)

KHO 2011:116

Hakija on solminut avioliiton Thaimaassa 18.8.2009. Puolisoilla ei ole ollut yhteistä kieltä sekä he ovat kertoneet hääjuhlasta sekä vihkiseremoniasta eri tavoin. Hakija oli saapunut Suomeen vierailuviisumilla sekä hakenut Suomesta oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Varsinais-Suomen poliisilaitos on katsonut, että oleskelulupahakemuksen perusteena on ollut maahantulosäännösten kiertäminen ja hylännyt hakemuksen ulkomaalaislain 36 §:n 2. momentin nojalla.

Hakija on saapunut Suomeen vierailuviisumilla ja ilmoittanut viisumiviranomaiselle matkan tarkoituksesi loman sekä hakija on ilmoittanut, että ei aio hakea oleskelulupaa. Näin ollen hakija on antanut väärää tietoa viisumin saamiseksi, koska ei uskonut saavansa muutoin viisumia. Turun hallinto-oikeus hylkäsi poliisin päätöksestä tehdyn valituksen, koska asiassa ei ollut ilmennyt seikkoja, joiden perusteella hakijalle olisi tullut myöntää oleskelulupa Suomeen.

Valittaja haki valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta vaatien hallinto-oikeuden ja poliisilaitoksen päätösten kumoamista. Valituksessa todettiin, että valittaja ja hänen puolisonsa olivat viettäneet vuodesta 2007 lähtien aikaa Suomessa ja Thaimaassa. Perheenkokoaja oli käynyt Thaimaassa noin kahden kuukauden välein tutustumisen jälkeen yhteensä 11 kertaa. Suomalainen puoliso oli ostanut asunnon Thaimaasta 2009 yhteiselämän helpottamiseksi ja kevästä 2011 lähtien aviopari oli asunut perheenkokoajan omakotitalossa Suomessa. Kommunikointi tapahtui aluksi sanakirjojen välillä, mutta myöhemmin hakija oli opiskellut suomen kieltä, josta muodostui puolisoitten yhteinen kieli, jonka välityksellä kommunikointi onnistui erittäin hyvin hetkellä, jolloin valitus oli viereillä korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Korkein hallinto-oikeus myönsi valituslupan ja tutki sen. Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle myönnetään pysyvä oleskelulupa perhesiteen perusteella (UlkL 50.1 §). Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä UlkL 36 § 2. momentin mukaan, jos lupaviranomainen tai hallinto-oikeus epäilee hakijan tarkoituksena olevan maahantulon tai maassa oleskelua koskevien sääntöjen kiertäminen.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, puolisoitten opiskelleen puhumaan toistensa kieltä ja huomioi puolisoitten yhteiselon keston ennen avioliiton solmimista sekä puolisoitten toistensa taustojen tuntemisen. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että oleskelulupaa oli haettu tosiasiallisen perhe-elämän viettämiseksi ja palautti asian hallinto-oikeudelle suullisen käsittelyn järjestämiseksi.

KHO 2014:150

Kyseisessä tapauksessa Maahanmuuttovirastolla ja hallinto-oikeudella oli eri käsitys siitä, millaisessa menettelyssä asiaan voidaan saada päätöksen teon kannalta riittävä selvitys. Hallinto-oikeus katsoi, että Maahanmuuttoviraston olisi tullut kuulla oleskeluluvan hakijaa suullisesti.

Maahanmuuttovirasto hylkäsi perhesiteen perusteella oleskelulupahakemuksen epäillen avioliiton solmitun maahantuloa ja maassa oleskelua koskevin sääntöjen kiertämiseksi. Perheenkokoaja ja hakija olivat tutustuneet Internetin keskustelupalstalla 2009. He olivat aloittaneet seurustelun 15.7.2010 ja tavanneet ensimmäisen kerran 6.2.2011 Malesian lentokentällä hakijan asuinmaassa. Perheenkokoajan äiti oli tapaamisessa mukana. Perheenkokoaja avioitui hakijan kanssa 24.2.2011, vain noin kaksi viikkoa ensi tapaamisen jälkeen. Puolisot eivät olleet tavanneet perheenkokoajan paluun jälkeen. He pitivät kuitenkin säännöllisesti yhteyttä Internetin välityksellä. Avioparilla oli yhteinen kieli, somali. Perheenkokoaja ei voinut matkustaa Malesiaan rajallisten lomapäivien vuoksi, eikä hakijalla ollut varaa matkustaa Suomeen, koska hän oli opiskelija. Aviopari oli samanikäinen, eikä heillä ollut aikaisempia avioliittoja takana.

Perheenkokoaja valitti hallinto-oikeuteen pyytäen suullista käsittelyä hänen äitinsä kuulemiseksi perhesiteen aitoudesta. Hallinto-oikeus kumosi Maahanmuuttoviraston päätöksen sekä palautti asian uudelleen käsiteltäväksi. Hallinto-oikeus katsoi, että hakemusta ei olisi tullut ratkaista kuulematta hakijaa suullisesti, koska Maahanmuuttovirasto epäili lumeavioliittoa.

Maahanmuuttovirasto valitti hallinto-oikeuden tekemästä päätöksestä korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että Maahanmuuttoviraston noudattamaa menettelyä voitu pitää virheellisenä. Maahanmuuttoviraston ei siis tarvinnut kuulla asianosaista suullisesti UlkL 62 §:n ja 64 §:n sisältämien ohjeiden perusteella. Hallinto-oikeuden päätös oli vastoin lähtökohtaa, jonka mukaan lainsäätäjän tarkoituksena on jättää harkintavalta kirjallisen ja suullisen kuulemisen väliltä oleskelulupa-asian ratkaisevalle viranomaiselle (UlkL 64 §). Hallinto-oikeuden tulee puolestaan toimittaa suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen tätä pyytää, ellei vaatimusta jätetä tutkimatta, hylätä heti tai ellei suullinen käsittely ole asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton (HLL 38.1 §). Hallinto-oikeuden olisi täten tullut järjestää suullinen käsittely, eikä palauttaa asiaa Maahanmuuttovirastolle menettelyvirheenä (HLL 38 §).

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että Maahanmuuttoviraston kuulemismenettelyä arvioi-
dessa oikeudellisena ohjeena ei voida pitää hallinto-oikeuden päätöksessä selvitettyä

suullisen kuulemisen periaatetta niin sanotuissa lumeavioliittotapauksissa. Hallinto-oikeuden mainitsema oikeuskäytäntöön pohjautuva periaate liittyi suullisen käsittelyn toimittamiseen hallintolainkäyttömenettelyssä ja hallintolain soveltamiseen. Maahanmuuttovirasto pystyi ratkaisemaan asian hakijan jättämän oleskelulupahakemuksessa saatujen kirjallisten selvitysten perusteella. Maahanmuuttovirasto ei menetellyt virheellisesti, joten hallinto-oikeuden ei olisi tullut kumota Maahanmuuttoviraston päätöstä. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että hallinto-oikeuden päätös tulee kumota. Koska aviopari oli kuitenkin käsittelyn aikana tuomittu avioeroon ja perheside oli näin ollen katkennut, ei asiaa palautettu hallinto-oikeudelle uudelleen ratkaistavaksi. Maahanmuuttoviraston päätös saatettiin täten voimaan.

KHO 2012:1060

Kyseisessä tapauksessa todetaan, että hallinto-oikeuden ei tullut hylätä pyyntöä suullisen käsittelyn järjestämisestä, kun otettiin huomioon, että kysymys avioliiton luonteesta oli olennainen oleskeluluvan edellytyksiä koskevassa harkinnassa, sekä hakijan esittämä yksilöity henkilötodistelu ja sen tarkoitus suullisen käsittelyn järjestämiseksi ei ollut ilmeisen perusteeton (HLL 38.1 §). Tapauksessa hakija oli valittanut poliisilaitoksen päätöksestä hallinto-oikeudelle vaatien suullista käsittelyä perustelluista syistä. Todistusaiheena oli avioliiton luonne. Hakija oli nimennyt kaksi todistajaa kertomaan avioitumistarkoituksesta, kaksi todistajaa puolisoiden tulkkauksen tarpeesta ja todistajan puolisoiden yhteiselämästä. Hallinto-oikeuden olisi tullut järjestää suullinen käsittely.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksenä oli miten lumeavioliittoa käytetään maahantulosäännösten kiertämiseen. Tavoitteenani oli selvittää miksi lumeavioliittoja solmitaan ja mitä oikeudellista sääntelyä lumeavioliittoihin liittyy. Tarkoituksenani oli löytää näihin kysymyksiin vastauksia lainsäädännöstä, lain esitöistä, oikeustapauksista ja oikeuskirjallisuudesta.

Lumeavioliitto nähdään houkuttelevana keinona kiertää maahantulosäännöksiä tai saada oleskelulupa. Lumeavioliitto tapauksissa kuitenkin ongelmana on, että puoliset eivät aina itseään tiedä avioliiton todellisia tarkoituspäitä. Viranomaisen on vielä vaikeampaa saada selville avioliiton tarkoituspäi. Tällöin viranomaisen on tukeuduttava erilaisiin

oikeus säännöksiin ja oikeuslähteisiin selvittäessään avioliiton tarkoituksperää. Näyttäisi, että lumeavioliitot solmitaan pääasiassa puolisoiden vapaasta tahdosta yhteisymmärryksessä, eikä aviopuolisoiden tavoitteena ei ole viettää tosiasiallista perhe-elämää. Kangasniemen (2003, 26) mukaan Suomessa lumeavioliittotutkintaa hankaloittaa se, että lumeavioliittoja koskevaa nimenomaista oikeudellista sääntelyä ei ole. Avioliiton tarkoituksperää tutkiessaan viranomainen voi käyttää lumeavioliittoon liittyvää sääntelyä, jota löytyy perus- ja ihmisoikeuksista, avioliitto-oikeudesta, rikosoikeudesta, ulkomalaisoikeudesta ja yhteisöoikeudesta.

Maahanmuuton kasvaessa ulkomaalaisten kanssa solmitut avioliitot ovat lisääntyneet viime vuosina (Tilastotietokeskus 2010). Lumeavioliittoja esiintyy henkilöryhmissä, joille oleskeluluvan saaminen muilla perusteilla on vaikeaa. Väljempien maahantulosäännösten vuoksi pohjoismaalaisilla ja Euroopan talousalueen kansalaisilla lumeavioliittoja ei juurikaan esiinny maahantulosäännösten kiertämistarkoituksessa. Lumeavioliitot muodostuvat ongelmaksi kolmansien maiden kansalaisten kanssa.

Lumeavioliittojen tilastointi ei ole tarkkaa. Maahanmuuttovirasto tekee noin 250 kielteistä lumeavioliitto päätöstä vuosittain (Maahanmuuttovirasto 2012a). Poliisi teki 31 kielteistä lumeavioliitto päätöstä vuonna 2012. Poliisin arvion mukaan lumeavioliittoja solmitaan kuitenkin huomattavasti enemmän, mutta ne eivät näy tilastoissa kirjauskäytännön vuoksi (Poliisihallituksen julkaisukirja 2013). Kirjaamiskäytäntöä tulisi selkeyttää siten, että tulevaisuudessa lumeavioliittojen määrästä voitaisiin saada luotettavaa tilastoa. Tällä hetkellä on vaikeaa arvioida, kuinka paljon lumeavioliittoja todella solmitaan.

Lumeavioliiton solmimiselle yksi syy näyttäisi olevan elintason nostaminen useiden lumeavioliittoa koskevien lähteiden mukaan. Päämotiivina lumeavioliitoille näyttäisi siten olevan raha sekä se, että ihmiset pyrkivät parempiin elinoloihin lumeavioliiton avulla. Mielestäni esittelemieni päätösten perusteella voidaan päätellä, että lumeavioliittotauksissa oleskeluluvan hakija on voinut hakea oleskelulupaa esimerkiksi työnteon perusteella, joka on jäänyt myöntämättä henkilölle. Kun hakija ei ole saanut oleskelulupaa hakemallaan perusteella, hän yrittää kiertää maahantulosäännöksiä lumeavioliiton turvin päästäkseen maahan alkuperäistä tarkoitustaan varten, esimerkiksi töihin. Maahantulo-

säännösten kiertämiseen eivät siis aina osallistu molemmat avioliiton osapuolet. Lumeavioliitolla oleskeluluvan hakija voi myös vaikeuttaa itsensä maasta poistamista, koska lumeavioliiton synnyttämä perheside voi estää karkottamisen, käännättämisen tai maahantulokieltoon määräämisen. Lain esitöissä todetaan että, Suomen kansalaisen perheenjäsen voi tulla Suomeen hakemaan oleskelulupaa ja oleskella maassa oleskeluluvan käsittelyn ajan (HE 28/2003 vp, 150). Tämä tekee avioliitosta Suomen kansalaisen kanssa houkuttelevan, jos kolmannen maan kansalaisen päätavoite on oleskella maassa aikaisemmin saadun kielteisen oleskelulupapäätöksen jälkeen. Jos lumeavioliittoon pyrkivä onnistuu lumeavioliiton keinoin pysymään maassa, saavuttaa hän tällöin tavoitteensa. Ulkomaalaislain 50 §:n 1. momentin mukaan myönnetään jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle Suomesta tai ulkomailta haettuna. Oleskelulupa voidaan kuitenkin jättää myöntämättä, jos ilmenee, että ilmoitettu avioliitto on solmittu oleskelulupasäännösten kiertämiseksi.

Euroopan liikenneviraston selvityksen mukaan Latviasta värvätään keskimäärin yksi nainen joka päivä lumeavioliittoon taloudellisten syiden vuoksi (Kunnas 2012). Myös suomalais-venäläisen avioliiton solmis syistä yleisin syy on lumeavioliitto (Heikkilä, Oksi-Walter, Roos & Viertola-Cavallari 2005, 47). Lumeavioliittoihin siis liittyy organisoitunutta rikollistoimintaa. Lumeavioliitolla tehdään myös rahallisesti bisnestä. Tällöin lumeavioliitto ei jää yksittäisen henkilön yritykseksi kiertää maahantulosäännöksiä, kun avioliiton taustalla on esimerkiksi paritusta. Suomessa perheenkokoaja ja hakija selviävät käytännössä rangaistuksesta, jos lumeavioliittoon ei liity muuta rikosta kuten paritusta tai viranomaisen harhauttamista. Lähdeniemen (2013, 7) mukaan usein voidaan päätellä, että suomalainen osapuoli on tosissaan suhteessa, jolloin maahantulosäännösten kiertämisen yksipuolisuus ilmenee myös päätöksessä. Lumeavioliittoon liittyvää lainsäädäntöä tulisi kehittää niin, että päätöksentekijät pystyvät suojelemaan avioliiton suhteen vakavissaan olevan henkilön oikeuksia paremmin siten, että yksipuoliset lumeavioliitot pystyttäisiin tunnistamaan, eivätkä lumeavioliittoepäilyistä aiheutuneet viranomaistoimenpiteet loukkaisi vilpittömässä mielessä avioituvan henkilön oikeusturvaa.

Lumeavioliitto harkinnassa tärkeimpänä ohjeistuksena voidaan pitää Euroopan neuvoston päätöslauselmaa (97/C 382/01) toimenpiteistä lumeavioliittojen ehkäisemiseksi.

Päätöslauselma koskee kolmansien maiden kansalaisten kanssa solmittuja avioliittoja edellyttää niihin kohdistuvia tarkastustoimia, jos on perusteltua epäillä kyseessä olevan maahantulon tai oleskelulupasäännösten kiertäminen. Perusteltua toimenpiteisiin lumeavioliiton estämiseksi on, jos lumeavioliittoepäilyt perustuvat asianosainen tai esimerkiksi naapurien ilmoituksiin, kirjallisiin lähteisiin, kuten väestötietojärjestelmän tietoihin tai tutkinnassa saatuihin tietoihin. Päätöslauselmassa esitellään myös seikat, joiden perusteella voidaan epäillä lumeavioliittoa. Päätöslauselman mukaan avioliitto on solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi jos puoliset eivät ole asuneet yhdessä ja yhteiselämä on puutteellista, avioliitosta on maksettu rahaa, puolisoilla ei ole yhteistä kieltä, puoliset antavat ristiriitaisia henkilötietoja toisistaan, puolisoilla on aikaisempia merkintöjä lumeavioliitoista henkilöhistoriassaan, puoliset eivät ole tavanneet ennen avioliittoa tai oleskeluun liittyy muita poikkeuksellisia seikkoja. Eri oikeusasteiden päätöksissä näkyi selkeästi, että päätöslauselman tarkastustoimia käytetään avioliittojen todellisuutta arvioidessa.

Päätöslauselma on hyvä ohjeistus lumeavioliittopäätöksentekijöille. Päätöslauselma kuitenkin on vuodelta 1997, joten voidaan pohtia olisiko aihetta uudistaa lähes 20 vuotta vanhaa lauselmaa muuttuneen maailman vuoksi, koska se on lähes ainoa päätöksentekijöillä käytössään oleva säännös lumeavioliittoihin liittyen. Päätöslauselmassa ei esimerkiksi huomioida, että nykyisin yhä useampi tapaa seurustelukumppanin tai puolison Internetin välityksellä sekä monet seurustelu- ja rakkaussuhteet muodostuvat Internetin välityksellä. Nykyisin pariskunnilla on käytössään myös esimerkiksi Google Translate sekä muita sanakirjapalveluita Internetissä, kun yhteinen kieli puuttuu. Täten puoliset voivat kommunikoida ja opetella toistensa kieliä esimerkiksi Google Translaten avulla. Avioliittoja solmitaan entistä helpommin kuin aikaisemmin ja noin puolet avioliitoista päättykin eroon (Väestöliitto 2015). Koska avioerot ovat hyvin tavallisia nykypäivänä, voidaan päätellä, että monet eivät koe avioliittoa koko elämän kestäväksi liitoksi. Tällöin lyhyen seurustelusuhteen jälkeen avioliiton solmimisen kynnys voi olla matalampi. Avioehdot ja muut omaisuuden jakoon liittyvät sopimukset laskevat myös kynnystä solmia avioliitto lyhyen seurustelusuhteen jälkeen. Näin puoliset voivat varmistaa omaisuuden jaon, jos suhde päättyy avioeroon. Täten voidaan miettiä onko sittenkään tarvetta uudistaa hyvää ja toimivaa päätöslauselmaa, koska lumeavioliittoepäilyjä käsitellään

kuitenkin aina tapauskohtaisesti. Joitain lisäyksiä lauselman kuitenkin voitaisiin tehdä viranomaisten avuksi.

Jos oleskelulupa perutaan, evätään tai sitä ei uudisteta, kolmannen maan kansalainen voi kiistää tai tutkituttaa uudelleen päätöksen tuomioistuimessa tai toimivaltaisessa hallintoistuimessa (Euroopan unionin neuvoton päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, kohta 5). Suomessa Maahanmuuttoviraston ja poliisin päätöksistä voi valittaa hallinto-oikeuteen, jonka päätöksestä voi valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artikla suojaa perhe-elämää, jonka mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämää ja kotiansa koskevaa kunnioitusta. Sopimus suojaa riittävän läheisen perhe-elämän. Lumeavioliitossa puolisoilla ei ole artiklan 8 mukaista suojaavaa sidettä (Kangasniemi 2003, 24). Tällöin kielteinen oleskelulupapäätös ei puutu perhe-elämän suojaan, kun lumeavioliittoepäily on perusteltu. Kyseinen perhe-elämän suoja on tärkeä perhe-elämän turvaamisen kannalta, koska se suojaa todellista ja riittävän läheistä todellista perhe-elämää sekä estää viranomaisen mielivaltaisen puuttumisen sitä kohtaan. Toisaalta voidaan pohtia loukkaako lumeavioliittoepäilyyn perustuva kielteinen oleskelulupapäätös vilpittömässä mielessä olevan puolison oikeutta perhe-elämän suojaan.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisusta KHO 2002:84 voidaan nähdä, että esimerkiksi yhteiselämän puuttuminen ei merkiksi perhe-elämän suojan puuttumista. Tapauksessa puoliset solmivat avioliiton seurusteltuaan noin kuukauden ennen kuin aviomies lähti Iranista Turkkiin, jonka jälkeen hän tuli Suomeen ja sai pakolaisaseman. Uskonnon ja kulttuurin vuoksi puoliset eivät voineet asua yhdessä, eivätkä he tavanneet tämän vuoksi viiteen vuoteen. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että perhe-elämän viettäminen edellytti, että vaimo muuttaa Suomeen miehen luokse.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksissä tapauksia oli käsitelty tapauskohtaisesti. Ylipäättänsä hallinto-oikeuksien ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä voi havaita, että lumeavioliittoja tulee tarkastella aina tapauskohtaisesti. Opinnäytetyössäni esiintyvien korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuksien päätöksistä voidaan myös

huomata, että lumeavioliittopäätöksissä on aina useampi kuin yksi syy oleskeluluvan epäämiselle.

Vaikka lumeavioliittopäätökset ovat aina tapauskohtaisia voidaan pohtia olisiko tarvetta kehittää lainsäädäntöä tai luoda sääntelyä päätöksentekijän avuksi. Toisaalta voidaan miettiä millä perusteilla viranomainen voi arvioida avioliiton aitoutta sekä puuttua puolisoitten yksityisyyteen, koska jokainen avioliitto on aina omakohtainen ja yksilöllinen. Esimerkiksi jokaisen avioliiton taustalla näkyvät aina puolisoitten kulttuurit ja niihin liittyvät traditiot. Tällöin päätöksentekijän tulee ottaa huomioon henkilöiden kulttuuri-taustat ja kulttuurin vaikutus avioliittoon ja perhe-elämän viettämiseen. Toisaalta lakien ja säännösten tulee olla samat kaikille huomioiden kuitenkin eri kulttuurit ja uskonnot. Päätöksentekijöiden tulee kuitenkin pystyä kitkemään yksipuoliset avioliitot ja tunnistaa maahantulosäännösten kiertäminen sekä puuttua siihen. Yksipuoliset avioliitot paljastuvat kuitenkin viimeistään oleskeluluvan hakijan saatua oleskelulupa, kun oleskeluluvan saanut henkilö katoaa tai puolisoit eroavat.

Puolisoille on asetettu vaatimuksia, joilla pyritään estämään maahantulosäännösten kiertäminen. Puolisoilta odotetaan esimerkiksi, että he ovat asuneet kaksi vuotta yhdessä. Hallituksen esityksessä (HE 50/1998 vp, 22) todetaan että, ennen kuin Suomeen solmitun avo- tai avioliiton tulee olla todellinen. Liittoa ei saa sopia maahantulosäännösten kiertämistä varten. Tämän vuoksi yhdessä asumisen tulee olla alkanut jo ennen Suomeen saapumista. Tällöin kahta vuotta voitaisiin pitää suuntaa antavana aikarajana. Hallituksen esityksestä (HE 47/1990 vp, 11) löytyy jo vastaava perustelu yhdessä asumisen osalta. Tällöin yhdessä asumisen aikana pidettiin vuotta. Aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta, jos he ovat asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta. Yhdessä asumista ei edellytetä, jos puolisoilla on lapsi tai muu painava syy. (UlkL 37 §.) Hallituksen esityksissä voidaan havaita, että maahantulosäännösten kiertämistä avioliitolla on pyritty rajoittamaan jo 1990-luvulla.

Lumeavioliittoja koskevan sääntelyn puute voi johtaa monenlaisiin ongelmiin. Esimerkiksi Suomessa ei ole mahdollista mitätöidä avioliittoa, joten avioliitto puretaan normaalin avioeron kautta. Koska lumeavioliitto on muodollisesti pätevä liitto, siihen liit-

tyy aviovarallisuusjärjestelmän mukainen puolittamisperiaate, jos puoliset eivät ole tehneet avioehtoa tai kansainväliseen avioliittoon ei sovelleta mahdollisesti jonkun muun maan lakia. Avioerossa avio-oikeuden alaisen omaisuuden jaon lopputulos voi olla kohutun, jos toinen puolisoista on selvästi varakkaampi. Näissä tilanteissa on kuitenkin mahdollista sovittaa ositusta. (Kangasniemi 2003, 61.)

Pitkät käsittelyajat hallinto-oikeudessa näyttäisivät vaikuttavan siihen, että hallinto-oikeudessa kumotaan ja palautetaan Maahanmuuttovirastolle päätöksiä uudelleen käsiteltäväksi, koska perhe-elämästä voidaan saada tällöin muuta selvitystä. Hallinto-oikeus kumoaa ja palauttaa Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi jopa 40 % lumeavioliittoepäilyistä lisätodisteiden vuoksi (Uusi Suomi 2010). Maahan muuttoviraston kielteinen päätös ei kuitenkaan tarkoita, että päätös olisi tehty väärin perustein. Maahanmuuttovirastolla ja poliisilla ei ole ollut käytössään ensimmäisenä lupaviranomaisena kaikkea oleskeluluvan hakijan toimittamaa materiaalia, mitä esimerkiksi hallinto-oikeudella ja korkeimmalla hallinto-oikeudella on käytössään.

Korkein hallinto-oikeus on myös ottanut useasti kantaa siihen, että suullinen käsittely tulee järjestää nimenomaan hallinto-oikeudessa. Lähdeniemen (2013, 3) mukaan merkittävin korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä suullisen käsittelyn järjestämisen kannalta hallinto-oikeuksissa on kuitenkin KHO 2011:17.

Kyseisestä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä KHO 2011:17 voidaan kuitenkin havaita liuta määrä lumeavioliiton tunnusmerkkejä kuten yhteisen kielen puuttuminen, ristiriitaisten tietojen antaminen yhteiselämästä, oleskeluluvan hakeminen kaikin keinoin ja suomalaisen puolison halu salata suhde läheisiltään. Maahanmuuttovirasto onkin katsonut hakijan tarkoituksena olleen maahantuloa ja maassa oleskelua koskien sääntöjen kiertämisen. Pitkien käsittelyaikojen vuoksi perhe-elämästä voidaan saada muuta selvitystä hakijan valituksen siirtyessä valitustuomioistuimeen. Puolisoilla ei ollut hallinto-oikeudessa ollut lainopillista avustajaa. Korkein hallinto-oikeus katsoi kuitenkin päätöksessään, että esimerkiksi pian solmittu avioliitto kielteisen turvapaikka- ja oleskelulupapäätöksen jälkeen osoitti, että puolisoilla oli voimakas tarve elää yhdessä. Pikainen avioliiton solmiminen voi kuitenkin myös osoittaa, että kyseessä on lumeavioliitto. Näyttääkin, että nopea avioituminen kielteisen oleskelulupapäätöksen jälkeen vaikutta-

nee viittaavan usein maahantulosäännösten kiertämiseen ja olevan viimeinen keino saada oleskelulupa tai oleskella halutussa maassa.

Korkein hallinto-oikeus näyttää palauttavan hallinto-oikeudelle lumeavioliittotapauksia suullisen käsittelyn järjestämiseksi. Muilta osin lumeavioliitot vaikuttavat olevan kiistattomia, koska korkeimmalla hallinto-oikeudella näyttää olevan yhtenäinen linja hallinto-oikeuden päätösten kanssa lumeavioliittojen suhteen. Korkein hallinto-oikeus ei ole julkaissut huomattavaa määrää ennakkoratkaisua viime vuosina, josta voidaan päätellä, että linja hallinto-oikeuden kanssa on yhtenevä suullisia käsittelyjä lukuun ottamatta. Lähdeniemen (2013, 4 ja 15.) mukaan korkeimman hallinto-oikeuden tapaus KHO 2011:117 on lisännyt paljon suullisten käsittelyjen määrä hallinto-oikeuksissa.

Opinnäytetyötä tehdessäni mietin voisiko lainsäädäntöä muuttaa siten, että avioliitosta ei ole hyötyä kansalaisuuden hankkimiseksi tai oleskeluluvan saamiseksi. Oleskeluluvalla perhesiteen perusteella voitaisiin lisätä rajoituksia ja lisäehtoja, että lumeavioliittoa ei käytettäisi maahantulosäännösten kiertämiseksi. Toisaalta voidaan pohtia olisiko mahdollista lyhentää eri viranomaisten käsittelyaikoja siten, että ulkomaalainen puoliso voisi odottaa ulkomailla oleskelulupapäätöstä. Tällä hetkellä oleskelulupien käsittelyajat ovat esimerkiksi hallinto-oikeuksissa niin pitkiä, että noin vuoden keskimääräinen käsittelyaika tuntuisi epärealistiselta odottaa aviopuolisoa Suomeen, silloin kun kyse on todellisesta avioliitosta. Toisaalta nykyisten pitkien käsittelyaikojen vuoksi hallintotuomioistuimet kerkiävät saamaan lisää todistuksia esimerkiksi puolisojen yhteiselämästä. Pitkät käsittelyajat antavat toisaalta puolisoille aikaa asua yhdessä ja viettää yhteiselämää. Joka tapauksessa liian tiukka laki loukkaisi aviopuolisoiden oikeuksia, joiden tarkoitus on viettää tosiasiallista perhe-elämää. Tällä hetkellä toimenpiteet lumeavioliittojen ehkäisemiseksi kohdistuvat myös todellisiin avioliittoihin ja vaikeuttavat sitä kautta todellisten perheiden elämää. Tämä voidaan päätellä korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuksien päätöksistä, joita olen esitellyt opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyön aiheen valitseminen oli aluksi haastavaa. Täytyi löytää aihe, jota ei ole tutkittu Suomessa liikaa. Toisaalta mietin opinnäytetyön edetessä valitsinko liian haasteellisen aiheen, koska lähdemateriaalin löytäminen oli ajoittain hankalaa, sillä lumeavioliittoihin liittyvää kirjallisuutta on hyvin vähän, eikä sille ole nimenomaista oi-

keudellista sääntelyä ole. Pyrin valitsemaan opinnäytetyöhöni luotettavia sekä monipuolisia lähteitä. Pääkirjalähteenä käytin Kangasniemen Eevan Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot – kirjaa. Kirja oli julkaistu 2003, ennen kuin uusi ulkomaalaislaki astui voimaan vuonna 2004. Kirjoitus prosessin aikana pääsin tutustumaan erilaisiin direktiiveihin, Euroopan unionin neuvoston tekemiin sopimuksiin ja asetuksiin, sekä lain esitöihin. Halusin käyttää työssäni korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuden päätöksiä tapausesimerkkeinä. Opinnäytetyötäni voisi tulevaisuudessa jatkokehittää tutkimalla eri lupaviranomaisten ja valitustuomioistuinten päätöksiä selvittäen mitkä ovat yleisimmät syyt, joilla viranomainen perustelee kielteistä lumeavioliittopäätöstä, sekä mihin maihin kielteiset lumeavioliittopäätökset pääasiassa kohdistuvat.

Lähteet

Avioliittoasetus 1987/820.

Avioliittolaki 234/1929.

Euroopan ihmisoikeussopimus 439/1990. Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus 439/1990.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 810/2009. Yhteisön viisumisäännösten laatimisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/38/EY. Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella.

Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma 97/C/ 382/01. Toimenpiteistä lumeavioliiton estämiseksi.

European Database of Asylum Law EDAL. 2011. Korkein hallinto-oikeus, KHO:2011:116.

<http://www.asylumlawdatabase.eu/fi/caselaw/suomikorkein-hallinto-oikeus-30-joulu-kuu-2011-kho2011116>. 21.12.2014

Hallintolainkäyttölaki 586/1996.

Hallintolaki 434/2003.

Hallituksen esitys HE 47/1990 vp eduskunnalle ulkomaalaislaiksi.

Hallituksen esitys HE 293/1992 vp eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta.

Hallituksen esitys HE 309/1993 vp eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Hallituksen esitys HE 50/1998 vp eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta.

Hallituksen esitys HE 265/2002 vp eduskunnalle ulkomaalaislaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esitys HE 28/2003 vp eduskunnalle ulkomaalaislaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esitys HE 198/2005 vp. eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta.

Hallituksen esitys HE 240/2009 vp eduskunnalle. Asetus Suomen, Tanskan, Norjan ja Ruotsin kansalaisten vapauttamisesta velvollisuudesta omata passi sekä oleskelulupa muussa pohjoismaassa kuin kotimaassa oleskellessaan tehdyn pöytäkirjan voimaansaattamisesta.

Hallituksen esitys HE 104/2010 vp eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain, ulkomaalaisrekisteristä annetun lain ja löytötavaralain muuttamisesta.

Hallituksen esitys HE 29/2013 vp eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain, ulkomaalaislain muuttamisesta annetun lain 68 §:n ja opintotukilain 1 §:n muuttamisesta.

Heikkilä, E., Oksi-Walter P., Roos, J. & Viertola-Cavallari, R. 2004. Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Siirtoinstituutti. Helsinki.

Helsingin hallinto-oikeus 22.8.2000. t 1139/7.

Helsingin hallinto-oikeus 12.4.2002. t 349/7.

Helsingin hallinto-oikeus 20.10.2014. 06716/13/3103.

Helsingin hallinto-oikeus 20.10.2014. 06722/13/3101.

- Helsingin Sanomat. 2012a. Espanjalaiset solmivat lumeavioliittoja saadakseen töitä. 29.7.2012.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/ulkomaat/Espanjalaiset+solmivat+lumeliittoja+saadakseent%C3%B6it%C3%A4/a1343445273026>. 25.12.2014.
- Helsingin Sanomat. 2012b. Ranska rankaisee lumeliitosta ankarasti, Suomi ei lainkaan. 30.7.2012.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305588068237>. 29.12.2014.
- Helsingin Sanomat. 2014. Raiskausepäily riittää oleskeluluvan epäämiseen. 19.12.2014.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1392707152295>. 29.12.2014.
- Husa, J., Mutanen, A. & Pohjalainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Talentum.
- Juvonen, A. 2012. Maahanmuuton juridiikka. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Kaja Kunnas. 2012. Lumeavioliittojen päämotiivina on raha. Artikkel. Julkaistu 6.9.2012.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/ulkomaat/Lumeavioliittojen+p%C3%A4%C3%A4motiivi+on+raha/a1346816092736?src=haku&ref=arkisto%2F>. 25.12.2014.
- Kansalaisuuslaki 359/2003.
- Kangasniemi, Eeva, 2003. Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot. Helsinki: Edita Prima Oy.
- KHO 26.10.1999 t 2862.
- KHO 27.11.2002 t 3103.
- KHO 2002:84.
- KHO 2003:92.
- KHO 2005:73.
- KHO 2012:1060.
- KHO 2011:116.
- KHO 2011:117.
- KHO 2014:35.
- KHO 2014:150.
- KHO 2014:188.
- Komiteamietintö 1997:5. Maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen toimikunnan mietintö.
- Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle oikeudesta perheenyhdistämiseen annetun neuvoston direktiivin 2003/86/EY soveltamista koskevista ohjeista.
- Komiteamietintö 2009:31. Euroopan yhteisöjen komission tiedoksianto Euroopan parlamentille ja neuvostolle vapaa liikkuvuutta koskevan direktiivin täytäntöönpanon ja soveltamisen parantamisesta.
- Komiteamietintö 2014:210. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle oikeudesta perheenyhdistämiseen annetun neuvoston direktiivin 2003/86/EY soveltamista koskevista ohjeista.
- Komiteamietintö 1992:12. Perheet ja laki. Perhetoimikunnan mietintö.
- Korkein hallinto-oikeus. 2015. Tilastoja. Ratkaistujen asioiden käsittelyajat pääasiaryhmittäin.
<http://www.kho.fi/fi/index/julkaisut/tilastoja.html> 28.1.2015.
- Kuosma, T. 1997. Ulkomaalaislaki ja hallintolainkäyttö. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus: Tammer-Paino Oy.

- Kuosma, T. 2004. Uusi ulkomaalaislaki. Helsinki. Lainvoima/Multikustannus Oy: Multiprint Oy.
- Lähdeniemi, H. 2013. Prosessinjohto hallintolainkäytössä III-koulutusohjelma. Itä-Suomen yliopisto. Oikeustieteiden laitos.
- Maahanmuuttovirasto. 2012a. Lumeavioliitot ovat arkitodellisuutta EU-maissa. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/lumeavioliitot_ovat_arkitodellisuutta_eu-maissa. 08.09.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2012b. Oleskelulupa-asioden perusteet. http://www.hel.fi/hel2/Helsinginseutu/Hankkeet/NEO/NEO_perheside_051012.pdf. 28.12.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2013. Lumeavioliittoharkintamuistio. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/lumeavioliitot_ovat_arkitodellisuutta_eu-maissa_35094. 15.9.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2014a. Avioliitto ja rekisteröity parisuhde - Suomen kansalainen perheenjäsen. http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/hakemuksen_tayttaminen/suomen_kansalaisen_perheenjasen/puoliso/avioliitto_ja_rekisteroity_parisuhde. 23.12.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2014b. Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä. http://www.migri.fi/medialle/sanasto#P_fi. 21.12.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2014c. Kun olet Suomessa asuvan ulkomaan kansalaisen perheenjäsen. http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/hakemuksen_jattaminen/kun_olet_suomessa_asuvan_ulkomaan_kansalaisen_perheenjasen. 23.12.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2014d. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että toimeentuloksi on turvattu. http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/toimeentuloedellytys. 28.12.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2014e. Oleskeluluvan voimassaolo ja lupatyypit. http://www.migri.fi/oleskelu_luvat/lupatyypit. 23.12.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2014f. Toteutuneet keskimääräiset käsittelyajat vuorokausissa vuonna 2013. http://www.migri.fi/asiointi/kasittelyajat/keskimaaraiset_kasittelyajat. 28.12.2014.
- Maahanmuuttovirasto. 2014g. Usein kysyttyä: Perhe. Oleskelulupa puolisolle. http://www.migri.fi/asiointi/usein_kysyttya/oleskeluluvat/perhe. 23.12.2014.
- Maistraatti. Vihkiminen. 2014. http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/vihkiminen_ja_pari_suhteen_rekisterointi/Vihkiminen/. 21.12.2014.
- Misuse of the Right to Family. 2012. Euroopan muuttoliikeverkosto. http://www.emn.fi/files/596/0a_EMN_Misuse_Family_Reunification_Study_FINAL_June_2012_1_.pdf. 08.09.2014.
- Mäenpää, O. 2011. Oikeus hyvään hallintoon. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Unigrafia Oy Yliopistopaino.
- Neuvoston direktiivi 2003/109/EY. Annettu 25 päivänä marraskuuta 2003. Pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta.

Oikeudenkäymiskaari 323/1969

Oikeusministeriö. 1998. Työryhmän mietintö. Ulkomaalaisten vaimojen välitys. Helsinki.

Poliisi. Oleskeluluvat. 2014.

<https://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/0/2AAEDD24A6F1B346C22577CF004A8A31?opendocument>. 23.12.2014

Poliisihallituksen julkaisusarja. 2013. Laittoman maahantulon arviointi raportti 2012.

Laittoman maahantulon torjunnan virkamiestyöryhmä. 1/2013.

[https://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/DAC0F233E9FF27E6C2257B59004514C1/\\$file/laitonmaahantulo_poliisihallinto.pdf](https://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/DAC0F233E9FF27E6C2257B59004514C1/$file/laitonmaahantulo_poliisihallinto.pdf). 9.9.2014

Rikoslaki 39/1889.

Reunanen, S. 2015. Käsittelyajat. helsinki.hao@oikeus.fi 20.1.2015.

Seppälä M. 2010. Oleskelulupa Suomeen – lainsäädäntö ja oikeudelliset kysymykset.

Liiketalous. Julkishallinto ja juridiikka. Opinnäytetyö 2010.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13646/Seppala_Minna.pdf?sequence=1 29.12.2014.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:25. 2007. Sukupuolivaikutusten arvioiminen lainsäädännössä. 14.12.2007.

http://www.stm.fi/c/documen_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4118.pdf&title=Sukupuolivaikutusten_arvioiminen_lainsaadanto_hankkeissa_Suvaopas_fi.pdf. 4.9.2014.

Studio55.fi. 2013. Suomessa satoja lumeliittoepäilyjä vuosittain - rahaakin liikkuu. 19.11.2013.

<http://www.studio55.fi/tastapuhutaan/article/suomessa-satoja-lumeliittoepailyja-vuosittain---rahaakin-liikkuu/2394912>. 25.12.2014.

Suomen kansalaisuuslaki 359/2003.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Tilastotietokeskus. 2010. Ulkomaalaisten perheiden osuus kasvaa, osuus yhä pieni. 30.11.2010.

http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tie_001_fi.html. 21.12.2014.

Ulkomaalaisasetus 142/1994.

Ulkomaalaislaki 301/2004.

Ulkoministeriö. 2013. Liikkuminen EU/Schengen-alueella. 9.1.2014.

<http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=34670>. 09.09.2014.

Ulkoasianministeriö. 2014. Tietoa viisumivapaan maan kansalaisille. 5.3.2014.

<http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=15719&contentlan=1&culture=fi-FI://>. 23.12.2014.

Ulkomaalaisasetus 142/1994

Ulkomaalaislaki 301/2004

Uusi Suomi. 2010. Maahanmuuttajia onkin epäilty aiheettomasti. 28.3.2010.

<http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/88547-maahanmuuttajia-onkin-epailty-aiheettomasti>. 6.1.2014.

Valtiosopimus 17/1954. Asetus Suomen, Tanskan, Norjan ja Ruotsin kansalaisten vapauttamisesta velvollisuudesta omata passi sekä oleskelulupa muussa pohjoismaassa kuin kotimaassa oleskellessaan tehdyn pöytäkirjan voimaansattamisesta.

Väestöliitto. Avioerot. 2015.

<https://www.google.fi/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=puolet%20avioliitoista%20p%C3%A4%C3%A4ty%20eroon>. 28.1.2015.

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.

Yhdistyneiden kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 108/1976

Yle. 2012. Turvakotien lyöntejä pakenevista jopa joka kolmannes maahanmuuttajia. 30.5.2014.

http://yle.fi/uutiset/turvakoteihin_lyonteja_pakenevista_jopa_kolmannes_maahanmuuttajia/6143819. 19.1.2015.